

КОРДОН

лінія безпеки

№3 2013

28 ТРАВНЯ
3 Днем Прикордонника!

стор.

ПІД МЕТРОНОМ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

ПРИКОРДОННИЙ РІК 2012-2013

стор. 10

УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРИМЕТР ПОСТУП

стор. 30

МОНУМЕНТ ЗВИТЯЖЦЯМ

пам'ятник

З нагоди професійного свята прикордонників у столичному парку культури та відпочинку буде відкрито пам'ятник «ЗАХИСНИКАМ КОРДОНІВ ВІТЧИЗНИ»

стор. 28

10 календар
ПІД МЕТРОНОМ НОВІТНІХ
ТЕХНОЛОГІЙ

КОРДОН

Центральний друкований орган
Державної прикордонної служби України
№3 (85) 2013

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:
Микола ЗОРИК
E-mail: nigo@ukr.net

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:
Дмитро СЛИВНИЙ
E-mail: sd-media@ukr.net

РЕДАКЦІЯ ВИСЛОВЛЮЄ ВДЯЧНІСТЬ
ЗА ДОПОМОГУ У ПІДГОТОВЦІ НОМЕРА:
Сергію АСТАХОВУ
Андрію ДЕМЧЕНКУ
Мар'яні МАРКОВИЧ
Олегу СЛОБОДЯНУ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ:
Тетяна ФІЛІПЕНКО

ЛІТЕРАТУРНИЙ РЕДАКТОР:
Валентина БОЖОК

ДОДРУКОВА ПІДГОТОВКА:
ТОВ «КЖД «Софія»

ХУДОЖНЄ ОФОРМЛЕННЯ:
Людмила ДЬОМІНА

Адреса редакції: 02099
м. Київ, вул. Ялтинська, 11
Тел./факс: (044) 566-43-30
E-mail: kordon@pvu.gov.ua

В журналі розміщені **ФОТОГРАФІЇ:**
Сергія ГУДАКА
Сергія КОТЕЛЬНИКОВА
Валерія ОЛІЙНИКА
Дмитра СЛИВНОГО

Виготовлено: ТОВ «КЖД «Софія»,
08000, Київська обл., смт. Макарів,
вул. Першотравнева, 65.

Підписано до друку: 17.05.2013.
Наклад: 5200 примірників.
Свідоцтво про реєстрацію:
КВ№8070 від 28.10.2003.

Рукописи матеріалів, що не замовлялися редакцією, не редагуються та не повертаються. Думки авторів публікацій журналу не завжди збігаються з позицією редакції. Відповідальність за достовірність фактів, власних імен та інших відомостей несуть автори публікацій. Деякі з фотографій не є прямими ілюстраціями до текстів. При використанні матеріалів посилання на журнал «Кордон» обов'язкове.

Підписний індекс: 48736

© «Кордон», 2013

На обкладинці фото Дмитра СЛИВНОГО

4 офіційно
СЛОВО ПРЕЗИДЕНТА

6 з перших вуст
МИКОЛА ЛИТВИН: «КОРДОН –
ЦЕ ПИЛЬНІСТЬ І НАДІЙНІСТЬ,
ПОСТІЙНА ГОТОВНІСТЬ
ДО РЕЗУЛЬТАТИВНИХ
ТА ЕФЕКТИВНИХ ДІЙ»

10 календар
ПІД МЕТРОНОМ НОВІТНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

21 пульс кордону
МІЙЛЬЙОНИ – В БАЛОНІ

28 пам'ятник
МОНУМЕНТ ЗВИТЯЖЦЯМ

30 ретроспектива
УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРИМЕТР

34 справа честі
ІСТОРІЯ ОДНОГО ЦЕЗАРЯ

36 дослідження
ЗАСІЧНА ЛІНІЯ.
ВІД «ПОЧИНУ» ДО «ЗАМКА»

38 слов'янський світ
РІЖУЧА Й КОЛЮЧА ЗБРОЯ

40 слов'янський світ
НЕБЕСНА РОСА

42 ексклюзив
ТАЙНА ВЛАСТИ

44 екскурсія
СТВОРИТИ ДИВО

46 наш гість
ГРИГОРІЙ ЧАПКІС.
НА СЛУЖБІ У ТАНЦЮ

Шановні прикордонники!

Ви перші зустрічаєте гостей нашої країни на її державному кордоні. І тих, хто йде до нас з миром, – вітаєте, а до тих, хто, як кажуть, йде з каменем за пазухою, – застосовуєте всі можливі запобіжні заходи, щоб вони зрозуміли, що нашу країну і нашу землю треба поважати.

Прикордонники – це не лише надійний щит та безпека кордону держави, але й її імідж. Тому бути прикордонником – висока честь і водночас велика відповідальність. Безпечна і гостинна країна починається з прикордонника, з його професіоналізму, його доброзичливості. За вами великі традиції, значні досягнення. І ви доводите це своїми справами.

Державна прикордонна служба України за останнє десятиріччя пройшла непростий, але успішний шлях. На основі прикордонних військ створена принципово нова правоохоронна структура спеціального призначення. Служба першою з органів сектора безпеки відмовилася від призову і перейшла на комплектування за контрактним принципом. Здійснено низку інших важливих реформ. Але завдання, що сьогодні стоять перед вами, мають не менше значення. Ви маєте підвищувати безпеку державного кордону. Водночас мають бути забезпечені інтереси людей, законослухняних громадян як України, так і інших держав, для яких кордон має залишатися прозорим, а його перетинання – зручним та комфортним.

Слід збільшувати потенціал протидії міжнародним кримінальним угрупованням. На прикордонниках лежить значна доля відповідальності у боротьбі з наркотрафіком, нелегальною торгівлею зброєю, розповсюдженням радіоактивних та інших небезпечних матеріалів, незаконною міграцією.

Пріоритетне місце серед завдань Прикордонної служби сьогодні – забезпечення високого рівня соціального захисту військовослужбовців, працівників та їхніх сімей. Я зроблю все від мене залежне для підвищення соціальних стандартів людей у погонах.

Окрема подяка ветеранам-прикордонникам. Ми пам'ятаємо ваші звитяги, відданість інтересам Батьківщини та героїзм.

Бажаю всім здоров'я, щастя, добробуту, вам і вашим сім'ям. Успіхів у служінні Українській державі!

**Із виступу Президента України В.Ф. Януковича
перед українськими прикордонниками**

Микола ЛИТВИН:

«КОРДОН – ЦЕ ПИЛЬНІСТЬ І НАДІЙНІСТЬ,
ПОСТІЙНА ГОТОВНІСТЬ ДО РЕЗУЛЬТАТИВНИХ
ТА ЕФЕКТИВНИХ ДІЙ»

Здобути перемогу – лише половина справи, головне – її утримати. Так, своєрідною перемогою минулого року для Державної прикордонної служби України стала блискуча робота в режимі підвищених навантажень під час проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи з футболу. Здавалося б, на тлі гучного успіху легко втратити свої позиції – відкотитися у показниках оперативно-службової діяльності на кілька років назад, забувши про подальше впровадження інновацій. Щоправда, цей сценарій не для українських прикордонників. Їхнім завданням стало утримання балансу безпеки та комфортності кордону і подальший розвиток правоохоронної структури. Вони зі своїм завданням впоралися, більше того – відзначилися неабиякою результативністю роботи навіть без гучних міжнародних подій.

Детальніше про період роботи після Євро, здобутки та перспективи у нинішньому році розповість нам Голова Державної прикордонної служби генерал армії України Микола ЛИТВИН.

– Миколо Михайловичу, цей рік прикордонне відомство розпочало хорошими показниками – найкращими за останні шість років результатами оперативно-службової діяльності. З чим це пов'язано?

– Дійсно, підсумки трьох місяців поточного року в цілому позитивні. Що стосується криміногенної обстановки – цифри свідчать, що вона йде на спад, нам вдається тримати ситуацію під контролем.

Щодо пропускних операцій. Їхні обсяги зростають, про це свідчать цифри – 1,5 млн осіб та близько півмільйона транспортних засобів. І якщо минулого року приріст пов'язували в основному з проведенням Євро, то вже зараз ми можемо гово-

рити про сталу тенденцію. Безумовно, така позитивна динаміка дуже важлива для нас, адже її складовою є щоденна служба наших людей. Та це загальна картина. Якщо ж бути достатньо самокритичними і вивчати найменші деталі служби, що ми й робимо, то можна сказати, що у нас попереду ще чимало роботи.

– Справді, цього року Адміністрація Держприкордонслужби багато уваги приділяє проблемам на місцях – інспектування, робочі поїздки... Відтак керівництво відомства може робити висновки і про певні досягнення та виокремлювати питання, що потребують доопрацювання. Як Ви охарактеризуєте цей напрям роботи?

– У кінці минулого року ми завершили формування нормативно-правової бази та чітко спланували свою діяльність на наступний, однак будь-які плани потребують коригування відповідно до вимог часу. Тож нам слід якомога частіше виїжджати на місця і працювати. Система контрольних функцій повинна спрацьовувати на всіх рівнях. Чим частіше буваєш у підрозділах охорони, тим краще бачиш, як на практиці втілюються задуми керівництва відомства. Виїзди, перевірки, фінансовий контроль – це дає можливість вчасно реагувати на появу тих чи інших проблем і по службі, і в кадрових питаннях, і в соціальних, щоб у рамках нашого бюджету ми могли вносити певні корективи в розподіл коштів і, зрештою, досягати певних звершень.

– Результатом Вашої нещодавньої робочої поїздки до Житомирського загону стало підвищення грошового забезпечення прикордонників, які служать у так званій Чорнобильській зоні. Окрім того, відомство виступило з пропозиціями щодо внесення змін в бюджет, зокрема у питанні фінансування житлового будівництва. Деталізуйте, будь ласка, фінансові перспективи цих питань.

– Якщо пам'ятаєте, минулого року ми підвищували розміри грошового забезпечення двічі. Хоча вони були не дуже великими, у порівнянні з іншими категоріями населення прикордонники отримали істотні переваги. Це вдалося здійснити

Разом з тим триває спеціальне будівництво за міжнародною програмою, до якої увійшли дев'ять відділів прикордонної служби. Завершити будівництво плануємо до кінця поточного року. Окрім того, акумулюємо кошти для завершення будівництва у Києві, зокрема на території Окремої комендатури охорони і забезпечення, адже разом з урочистим врученням квартир другої черги реконструкції з надбудовою ми бачимо будівництво третього поверху розпочатої з нуля третьої черги. Звичайно, якби відомство не мало таких обмежень фінансування, нам би вдалося зробити значно більше і у стисліші терміни.

У будь-якому разі керівництво Держприкордонслужби бачить існуючі проблеми і робить все для того, щоб вони вирішувалися принаймні не гірше, ніж в інших правоохоронних структурах. Складна фінансово-економічна ситуація у державі змусила скоротити капітальні видатки, та навіть за таких обставин нам вдалося істотно покращити благоустрій одеського клінічного санаторію «Аркадія», і вже цього року відпочиваючі зможуть оцінити позитивні зміни. Серйозних зрушень у плані благоустрою зазнає й Ізмаїльський загін. Якими б не були складними умови, ми намагаємося працювати, а не сидіти склавши руки.

– Більше півроку тому вступив у дію новий Кримінально-процесуальний кодекс України, згідно з яким прикордонники припинили здійснення дізнання за злочинами,

Світ дуже глобалізований, в різні його точки переміщуються величезні маси людей. Тож питання безпеки та комфорту українського прикордонного контролю потребують особливої пильності.

за рахунок раціонального планування, господарювання і кадрової роботи. Цього року у нас є можливість підвищити грошове утримання тих, хто служить у найбільш складних умовах. Наша робоча поїздка дозволила вивчити проблеми людей, які несуть службу в 3-й та 4-й зонах. Відтак персонал 15-ти підрозділів отримав відповідну надбавку, що певною мірою компенсує труднощі, з якими ці люди стикаються щодня.

Це підвищення – гарний початок роботи, наступним етапом якої має стати зростання грошового забезпечення військовослужбовців нашого мобільного загону. Адже якщо ми хочемо активніше застосовувати можливості його підрозділів безпосередньо на державному кордоні, вимагати від персоналу більшої результативності, то повинні закласти відповідну мотивацію. Працюватимемо і над тим, щоб підвищити грошове забезпечення для персоналу ОКПП «Київ», адже люди тут зазвичай працюють у режимі підвищених навантажень, до того ж значна їх частина мешкає в столиці, де вартість життя вища, ніж в інших містах України. Загалом цього року вирішення питань збільшення розмірів грошового забезпечення матиме переважно вибіркового характеру. Ми детально вивчатимемо умови, у яких несуть службу прикордонники, і прийматимемо відповідні рішення.

Цьогорічний бюджет Держприкордонслужби мало відрізняється від минулорічного. На порядку денному залишається питання житлового будівництва. Сьогодні маємо позитивну резолюцію на наш запит з боку прем'єр-міністра і Президента України. Звичайно, ці рішення не можна вважати остаточним вирішенням проблеми, але ми сподіваємося на додаткові асигнування в ході перегляду державного бюджету.

пов'язаними з порушеннями прикордонного законодавства. Яким чином це позначається на оперативно-службовій діяльності, зокрема протидії організованій злочинності?

– На сьогодні, власне, терміну «дізнання» вже не існує, адже одразу здійснюється процедура занесення того чи іншого злочину до єдиного реєстру, після чого відбувається досудове розслідування і судді приймають остаточне рішення. Це цивілізований, сучасний підхід, що дозволяє позбутися зайвих термінів перебування людини під досудовим розслідуванням. Ми сприймаємо таку практику як позитивну. Що стосується діяльності прикордонників, то вони ведуть повноцінну оперативно-розшукову роботу, є учасниками досудового розслідування в рамках отримання доручень відповідних слідчих, їх виконання, у ході якого наші співробітники мають повноваження слідчих.

Звичайно, життя не стоїть на місці, йде процес реформування, тож я сподіваюся, що невдовзі Держприкордонслужба стане суб'єктом досудового розслідування й активно користуватиметься повним переліком відповідних прав. Це один сценарій. За іншим – так як у багатьох країнах буде створений спеціальний слідчий комітет – один на всі правоохоронні органи.

– Вже кілька місяців робота суб'єктів управління кордоном, у тому числі й Держприкордонслужби, координується міністром внутрішніх справ. Як це виглядає на практиці, які позитивні та негативні моменти цього процесу можна відзначити?

– Прикордонники як люди військові завжди виконують рішення, яке приймає керівництво держави. Що ж стосується

даного процесу, то він, на мою думку, має бути багатостороннім. З одного боку, повинно відбуватися реформування до європейських стандартів у цілому міністерства внутрішніх справ та національних агенцій і служб, що входять до його складу, зокрема розмежування відповідних функцій між усіма учасниками на політичному, адміністративному та фінансово-бюджетному рівнях. За словами нашого міністра, ми матимемо європейський тип МВС, відтак жодні зональні, адміністративні та інші повноваження не зазнають істотних втручань чи змін, адже прикордонники мають чіткі самостійні функції, які не перетинаються і не дублюються з функціями інших структурних елементів МВС, а поєднання і координація роботи у рамках протидії тероризму, нелегальній міграції, організованій злочинності є дуже важливими. На даному етапі йде системна планова робота і не існує таких питань, які б не могли бути вирішені в рамках цієї координації.

– Минувало року туристичний сезон пройшов під знаком Євро-2012. І хоча Держприкордонслужба, як власне і вся країна, вперше зіткнулася із заходом такого масштабу, ми гідно виконали свою місію. Яким буде подальший розвиток позитивних напрацювань ДПСУ?

– Того, що ми мали на етапі підготовки, а потім проведення самого Євро, вистачило б на окремий підручник з передового досвіду. Це, безумовно, великий здобуток Служби і в цілому держави. Про нашу спроможність працювати на високих стандартах сказано вже багато, але щоб вони не втрачалися, ми на-

– За всю історію розвитку мобільних підрозділів змінювалися їхні назви, функції, чисельність, структура. На даному етапі ми вийшли на оптимальну чисельність і найбільш прийнятну структуру. Сутність нашого правоохоронного органу – належна організація служби, а повсякденна діяльність показує, що ми повинні мати у центрі, в регіональних управліннях, у загонах підготовлені мобільні резерви, щоб адекватно та швидко діяти на будь-якій ділянці кордону. Мати можливість вирішувати проблеми, що виникають раптово, а також питання надзвичайного характеру для нас дуже важливо, бо ми вийшли на момент, коли відбуваються розрахунки сил і засобів мобільних підрозділів, їхнє технічне оснащення, повна логістика, коригування програм підготовки, і у травні – червні повинні завершити вирішення цих завдань проведенням показових навчань на базі Південного регіонального управління, а потім під головуванням начальників регіональних управлінь в усіх регіональних управліннях.

Нам треба мати резерв першої черги чисельністю близько тисячі чоловік, яких ми можемо зосередити протягом кількох годин у будь-якому місці. І йдеться не лише про відповідну кількість персоналу, а про чітку продуману систему, яка у будь-якому районі одразу ж потрапляє до системи управління, розгорнутої на базі польових пунктів управління на основі польових вузлів зв'язку. Також йдеться про вчасне забезпечення резервів та логістику на певний відрізок часу, необхідних для виконання відповідних дій. Окрім того, будуть перевірені та

Один у полі – не воїн, а всі разом ми можемо бути ефективними, і не лише на національному полі діяльності, а й здобувати авторитет та повагу на міжнародному рівні.

магаємося йти інноваційним шляхом. Нинішнє наше завдання – максимально активізувати прикордонний контроль загалом і зокрема тих людей, які до нього залучаються. Ми докладаємо для цього багато зусиль, закладаючи відповідне підґрунтя ще в нашій Академії та навчальних центрах. Адже якщо цього не робити, то говорити про культуру, інноваційний підхід, технологічність буде вкрай важко.

Звичайно ж, не слід залишати поза увагою й інші чинники – такі як взаємодія на національному та міжнародному рівнях, адже ми пропагуємо інтегроване управління кордоном, у якому, з одного боку, стоїть питання безпеки, з іншого – комфорту перетинання державного рубежу. Поєднати ці протилежності складно, відтак на перше місце виходить саме інформаційна складова даної моделі – доступ до баз даних як в Україні, так і до міжнародних, таких як бази Інтерполу, Європолу, аби заздалегідь знати, хто до нас приїжджає і чого від нього чекати. Світ дуже глобалізований, в різні його точки переміщуються величезні маси людей. Ми бачимо, якою складною є проблема проявів тероризму в багатьох країнах. Тож питання безпеки та комфорту українського прикордонного контролю потребують особливої пильності.

– На одному з нещодавніх засідань Колегії Ви наголосили, що мобільні підрозділи – це обличчя керівника органу охорони кордону. Якими, на Вашу думку, мають стати ці підрозділи з огляду на їхнє нинішнє реформування? Якими будуть основні їхні функції, забезпечення, методи діяльності, статус?

підготовлені резерви другої черги. В результаті це будуть не віртуальні, а практичні речі. Сьогодні відбувається комплектування підрозділів, постачання техніки, налагодження системи забезпечення, і ці підрозділи будуть готовими для захисту нашого кордону, суверенітету і цілісності держави.

Завдання мобільних підрозділів можуть мати і техногенний, і природний характер. Ці правоохоронці повинні не просто «проїдати хліб» і називатися мобільними, а діяти швидко без довготривалої підготовки. Наразі доопрацьовуються всі необхідні нормативні документи, а проведення навчань покаже реальний рівень підготовленості підрозділів, і ми вже напевне знатимемо, що, скажімо, 150 прикордонників Південного регіонального управління будь-якої миті можуть вийти без жодних затримок для виконання завдання, реалізують його і повертаються до місця постійної дислокації. Так само в кожному регіональному управлінні та мобільному загоні. До цього питання дотичні також наші авіаційні та морські підрозділи. Наразі майже завершено комплектування та навчання морських підрозділів спеціальних дій на воді в Севастополі та Одесі. Закуповуємо та постачаємо їм відповідну техніку, водозне спорядження тощо.

– У багатьох країнах прикордонні мобільні підрозділи мають власну назву, як, скажімо, GSG-9 у Німеччині, «Фенікс» у Польщі. Чи отримають свою назву мобільні підрозділи Держприкордонслужби України?

– Відверто кажучи, я не прихильник того, щоб називати наші мобільні підрозділи навіть «спецназом». Ми маємо штатні мо-

більні підрозділи – і не більше. Мені, наприклад, довелося познайомитися з роботою GSG-9 у Німеччині. Там ці підрозділи мають серйозну організацію, живуть компактно, відбирають до своїх лав одного із 1700 претендентів на службу. Персонал розподіляється за напрямом дій у повітрі, на морі та на суші. Але така служба – одна в державі, і працює вона не лише в інтересах охорони держкордону. Певну аналогію в її роботі можна провести з українською Альфою.

На мою думку, створювати сили спеціального призначення і давати їм промовисті назви не дуже доцільно, принаймні для Держприкордонслужби, адже це може призводити до неадекватного сприйняття реальності персоналом та виникнення у рамках таких організацій зловживань. Ми ж маємо мобільні підрозділи, які повинні працювати і щодня зростати у своєму професіоналізмі. Якщо вони зарекомендують себе на національному та міжнародному рівнях, тоді можна буде замислитися над питанням їх власної назви. Тож поки що першочерговими є завдання якісного відбору персоналу, якісної професійної підготовки цих правоохоронців та відповідного оснащення.

– Ще однією важливою складовою Служби є система центрів управління службою, значення яких зростає. Як Ви оцінюєте ефективність їхньої роботи та що ще необхідно зробити для максимального удосконалення їхньої функціональності?

– Система центрів управління службою перебуває на початковому етапі свого розвитку. Ідея передбачала заміну чергових служб на професійні, якісно підготовлені за єдиним алгоритмом роботи центри управління. Вони заступають на службу – приймають первинну обстановку, резерви, перевіряють їх і здійснюють управління службою впродовж 24-х годин.

Нам вдалося створити відповідну нормативну базу, обладнати приміщення, укомплектувати цю систему відповідним персоналом. Звичайно, сьогодні ми не можемо бути повністю задоволеними її роботою – починаючи від головного центра і закінчуючи центрами у відділах прикордонної служби. Наразі внесено багато коректив до порядку роботи ЦУС. Тому зараз створюються показові центри, що вже пішли на декілька кроків вперед на базі Одеського прикордонного загону та ВПС «Одеса». На їхньому прикладі ми чітко розмежували обов'язки змін, які заступають, змінили формат операційних залів. На червень плануються профільні навчання, одним із етапів яких стане доведення до керівного складу нових поглядів на роботу центрів управління службою у ланці «відділ – загін – регіональне управління», на їхню структуру, комплектування, розподіл обов'язків, технічне оснащення і межі повноважень.

Роботи з удосконалення ЦУС вистачить до кінця поточного року, а деякі питання можуть залишитися і на наступний. Досягти значних результатів за місяць – неможливо. Показник діяльності має відшліфовуватися та викристалізовуватися у повсякденній копійчій праці. Центри – це основа служби. Ми пішли інноваційним шляхом, відмовившись від багатьох застарілих речей, і система ЦУС – невід'ємна частина наших інновацій, яка поступово вдосконалюється і набуває бажаної форми. Звичайно, ми могли б значно швидше робити наші інновації повнофункціональними за умови достатнього бюджетного фінансування, а не на 40 відсотків від потреби. Та навіть за таких умов нам не можна зупинятися на досягнутому і просто чекати на краще, бо так ми взагалі ніколи нічого не досягнемо.

– Наша розмова відбувається вже традиційно напередодні професійного свята правоохоронців у зелених

кашкетах. Тож якими будуть побажання від очільника Держприкордонслужби? Який головний «меседж» має стати орієнтиром у роботі персоналу відомства на наступний прикордонний рік?

– У цілому ми можемо стверджувати, що наша прикордонна служба відбулася як така. Вона показує приклад того, як можна раціонально використовувати надані державою ресурси – при мінімумі досягати максимальних результатів. За цим стоїть багатогранна, складна робота і служба багатотисячного колективу – генералів, офіцерів, прапорщиків, сержантів, рядових, робітників, службовців. За цим стоїть робота нашої ветеранської організації як у центрі, так і на місцях, адже наші ветерани справжні сподвижники і вболівають за справи відомства. Напередодні 28 травня – святого дня для кожного прикордонника я хотів би сказати, що ми рухаємося правильним шляхом, бачимо свою перспективу, застосовуємо новаторські підходи до організації служби та її зростання. Адже величезний потенціал наших прикордонників свідчить про те, що будь-яке поставлене керівництвом держави завдання буде виконано чітко, у визначені терміни і на високому рівні. Кожен прикордонник має пишатися своєю службою і примножувати її славу, честь та авторитет. У цьому – наш загальний успіх. Один у полі – не воїн, а всі разом ми можемо бути ефективними, і не лише на національному полі діяльності, а й здобувати авторитет та повагу на міжнародному рівні.

Вітаю всіх з нашим професійним консолідуючим святом! Бажаю успіхів у справі охорони державного кордону – варті священних рубежів! **к**

Зазвичай цей нехитрий пристрій використовують музиканти. Він допомагає позначати короткі проміжки часу рівномірними ударами і слугує точним орієнтиром темпу під час виконання музичного твору. Принцип його роботи дуже простий – що нижче вага на маятника, то більша кількість ударів за хвилину. Певну аналогію з роботою метронома можна провести і в прикордонній службі – адже чим краще обладнання використовують прикордонники, чим досконалішими є технологічні схеми роботи пунктів пропуску, тим більша кількість ударів дата-штампів за хвилину відбувається у ході пропускних операцій. Задавши високий темп роботи під час Євро-2012, правоохоронцям у зелених кашкетах вдається утримувати його й донині. Відтак закономірним є й зростання обсягів пасажиро-транспортного потоку. Лише за підсумками першого кварталу поточного року кількість осіб, пропущених через державний кордон, зросла на півтора мільйона у порівнянні з аналогічним періодом минулого, та й загалом показники оперативно-службової діяльності Держприкордонслужби упродовж перших трьох місяців цього року є найвищими за останні шість років. Ці цифри свідчать, що минулий прикордонний рік був ефективним, тож ми вкотре перегортаємо сторінки новітньої історії служби українських прикордонників у традиційному підсумковому матеріалі.

ПІД МЕТРОНОМ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

ЧЕРВЕНЬ 2012

Стрімкий старт і переможний фініш. Таку характеристику можна дати роботі прикордонників у режимі проведення в Україні чемпіонату Європи з футболу 2012 року, що став кульмінацією тривалої ретельної підготовки, квіт-есенцією вітчизняного прикордонного контролю і справжнім випробуванням на міцність безпекової складової охорони державного рубежу. Вже до початку перших матчів чвертьфіналу футбольної першості пасажиропотік зріс на 22%, а кількість транспортних засобів, що перетинали кордон, удвічі. Та прикордонники виконали взяті зобов'язання. Відтак процедура пропуску одного громадянина скоротилася до 20 секунд, а якщо надходила попередня інформація про перетинання кордону організованою групою, то час оформлення скорочувався до 7–10 секунд. До речі, ці та деякі інші цифри стали

рекордними для вітчизняного прикордонного відомства. Так, у період Єврочемпіонату через державний кордон України пропущено на в'їзд 2,5 млн громадян, а в день пікового навантаження його перетнуло 360 тис. осіб та 70 тис. транспортних засобів. В

аеропорту «Бориспіль» у день фіналу чемпіонату оформлено більше 630 рейсів. І головне – жодної скарги ні від українців, ні від іноземців.

Важливим фактором успіху в проведенні прискорених контрольних процедур під час Євро-2012 стала міжнародна спецоперація, організована агенцією FRONTEX. Українські прикордонники отримали нагоду попрацювати з іноземними колегами, поділитися власним досвідом та отримати неоціненну практику прикордонного контролю європейського рівня. Спецоперація передбачала посилення контролю у визначених пунктах пропуску на українсько-польському кордоні та аеропортах, патрулювання зеленого кордону, постійний обмін інформацією шляхом направлення експертів-спостерігачів прикордонних відомств держав ЄС до пунктів пропуску України й Польщі та українських правоохоронців до аеропортів держав – членів ЄС, а також Міжнародного координаційного центру у Варшаві. Загалом вона пройшла без жодних інцидентів. Пасажири не стояли в чергах і скарг на рух через кордон не надходило, що свідчить про прогнозованість спланованих заходів та належний рівень співпраці у рамках проведених дій.

Двадцятий ювілейний випуск офіцерів відбувся у Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Цього дня центральна площа перетворилася на величезний плац, на який вийшли правоохоронці нової формації. Дипломи отримали 334 випускники прикордонного вишу, з них 220 – молоді лейтенанти, які цього дня вперше одягнули офіцерський однострій. За результатами державних іспитів прізвища шести випускників занесені на Дошку пошани Академії, 37 – отримали дипломи з відзнакою.

ЛИПЕНЬ 2012

З початку липня почала функціонувати єдина система моніторингу надводної обстановки, створена за сучасними інформаційними технологіями, з використанням автоматичних ідентифікаційних систем (АІС), яка дозволила удосконалити контроль за рухом суден, а відтак і запобігати надзвичайним ситуаціям, зокрема у період льодової навігації, порушенням правил плавання суднами тощо. Серед можливостей системи – визначення координат, назви, прапора, габаритів, курсу, порту призначення та швидкості будь-якого судна, що перебуває у Чорному та Азовському морях в зоні відпо-

відальності України. Інформація надходить до системи від базових станцій АІС, розташованих майже по всій береговій смузі України. Далі у первинному форматі вона надсилається до центрального сервера Держгідрографії, а потім на відповідні сервери підприємств – власників станцій. Наразі система моніторингу обробляє інформацію від 25 базових станцій. Особливо ефективно АІС встановлені на о. Зміїний та в Криму на горі Ай-Петрі. Завдяки вдалому місцезнаходженню вони значно розширюють район моніторингу за рухом суден аж до берегів Туреччини.

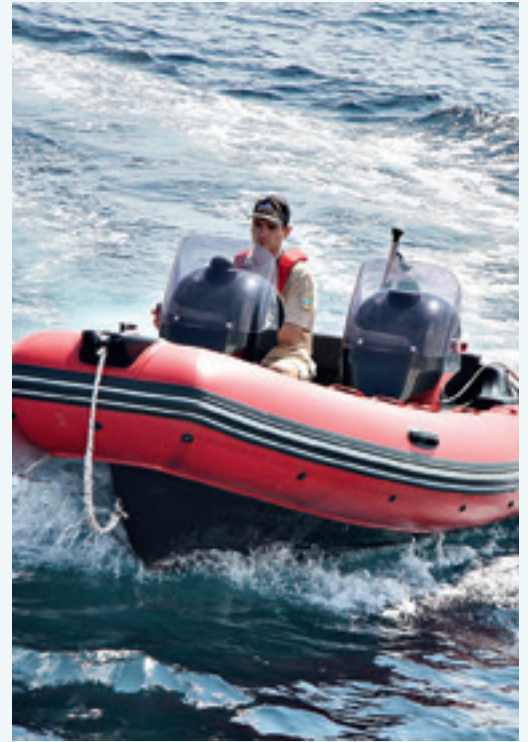

Ялта приймала П'яте засідання

Українсько-Російської міждержавної комісії під головуванням Президента України Віктора Януковича та Президента Російської Федерації Володимира Путіна. Зустріч позначилася обговоренням стратегічно важливих питань, які безпосередньо стосуються державного кордону. Зокрема, Спільною заявою за підсумками засідання визначено принципи делімітації морського кордону в Азовському та Чорному морях, а також у Керченській протоці. Згідно з документом сторони вважають за потрібне здійснити її в дусі дружби, добросусідства та стратегічного партнерства з урахуванням законних інтересів обох держав. Також висловлено намір забезпечити співробітни-

цтво в Азово-Керченській акваторії, включаючи стабільну роботу та розвиток Керч-Єнікальського каналу шляхом створення українсько-російської корпорації з управління цією судноплавною артерією. Особлива увага президентів була зосереджена на питанні спрощення перетинання спільної ділянки державного кордону. До того ж, під час засідання визначені перспективи подальшої роботи в рамках міжрегіональної та прикордонної співпраці, яка на нинішньому етапі є одним із найдинамічніших напрямів. Україна та Росія підтвердили готовність до подальшого розвитку культурно-гуманітарного співробітництва, що, безумовно, сприятиме зміцненню дружби та взаєморозуміння між країнами.

Спільні багатонаціональні маневри «Чорноморський яструб – 2012», у яких взяли участь берегові, прикордонні охорони країн Чорноморського регіону (України, Росії, Грузії, Туреччини, Болгарії та Румунії), відбулися в рамках Форуму Чорноморського прикордонного співробітництва біля берегів Туреччини. Держприкордонслужбу України на навчаннях представляв корабель Морської охорони «Миколаїв» Севастопольського ЗМО. На практичних тренуваннях учасники відпрацювали змодельовану ситуацію нападу терористів на маломірний швидкісний корабель у районі протоки Босфор. З метою відбиття нападу українські правоохоронці задіяли спеціальний підрозділ для забезпечення дій на воді, який неодноразово відзначався при затриманні браконьєрських шхун у Чорному морі, а також під час виконання завдань з охорони морських кордонів. Окрім того, разом зі своїми зарубіжними колегами наші моряки практикувалися у рятуванні людей під час стихійного лиха, висадці оглядових груп для перевірки суден, організації спостереження за суднами-порушниками, а також взяли участь у спільному плаванні кораблів. За результатами проведених навчань українські охоронці морських рубежів отримали високу оцінку організаторів.

СЕРПЕНЬ 2012

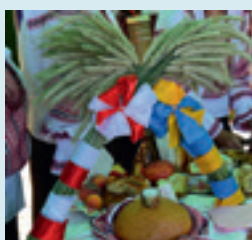
Найгучнішою подією серпня стали XXX літні олімпійські ігри в Лондоні. Українська збірна здобула 14-те загальнокомандне місце з результатом 20 нагород (6 золотих, 5 срібних та 9 бронзових). І хоча цей показник не перевершив успіху Афіні (9 золотих) чи Пекіна (7 золотих), тішить те, що значна частка нагород належить саме прикордонникам. Так, олімпійськими чемпіонами стали Олександр Усик (бокс, 91 кг) та Василь Ломаченко (бокс, 60 кг). Серед срібних призерів – наш боксер Денис Беринчик (вагова категорія 64 кг). Бронзу здобули Ольга Саладуха (легка атлетика, потрійний стрибок), Христина Стуй та Єлизавета Бризгіна (у складі команди на естафеті 4x100 м).

Вже традиційними для завершення літнього періоду стали Європейські дні добросусідства. Цього разу заходи проходили в районі 1055-го прикордонного знаку, що на ділянці відділу «Грабова» Луцького загону. Тут польські військові звели понтонну переправу через річку Буг, біля якої розгорнулися тимчасові пункти пропуску. Добросусідство демонстрували у різний спосіб. Серед спортивних заходів програми був заплив

на байдарках, змагання рибалок, транскордонний веломарафон. До культурно-просвітницького блоку увійшли спільна молитва, виставка міжнародної спілки художників «Kresy 92», Надбужанські переспіви та Надбужанський ярмарок. Щодо прикордонної тематики, то до програми заходів увійшов семінар «Діяльність прикордонного корпусу на території Надбужанського Полісся», який відбувся

у повіті Воля Ухруська (Польща). У цьому ж населеному пункті, в спортивному комплексі «Орлик-2012», пройшли футбольні змагання між збірними командами місцевих населених пунктів, прикордонників обох країн та військових інженерів-понтонників. Перше місце у ньому посіла команда села Грабова, друге – повіту Воля Ухруська, а почесне третє взяли прикордонники Луцького загону.

ВЕРЕСЕНЬ 2012

Більше десяти розглянутих актуальних питань та 25 спільних рішень – такий результат роботи учасників 68-го засідання Ради командувачів Прикордонних військ країн СНД, що відбулося у м. Чолпон-Ата (Киргизстан). У ході зустрічі представники прикордонних відомств розглянули питання проведення спеціальних

спільних операцій «Шовковий шлях–2012» та «Захід–2012», а також двох спільних оперативно-профілактичних заходів в акваторіях Чорного, Азовського і Каспійського морів. Та основна увага була зосереджена на так званому «афганському» вузлі проблем, пов'язаних зі стрімким збільшенням потоку наркоти-

ків у напрямку Росії, Східної та Західної Європи. З урахуванням аналізу обстановки на зовнішніх кордонах держав – учасниць СНД визначено практичні заходи для перспективного планування діяльності Ради командувачів щодо зміцнення прикордонної безпеки на середньострокову перспективу (до 2016 року).

Активізувати спільну роботу з розширення зони малого прикордонного руху домовилися під час зустрічі у Києві президенти України та Польщі. Зокрема, Віктор Янукович і Броніслав Коморовський відзначили важливість підписаної між Кабінетом Міністрів України та Урядом Польщі Угоди про скасування оплати за оформлення національних довготермінових віз, що набула чинності 15 вересня 2012 року. Крім того, укладено міжурядову угоду про відкриття на українсько-польському кордоні нового автомобільного пункту пропуску «Нижанковичі – Мальховичі», який дозволить розвантажити існуючі прикордонні переходи. Загалом, як заявив Президент України, курс на європейську інтеграцію залишається одним із пріоритетних напрямів зовнішньої політики нашої держави. У свою чергу Броніслав Коморовський наголосив, що Польща підтримує європейські прагнення України і відзначає її здобутки на цьому шляху, особливо що стосується Угоди про асоціацію України та ЄС.

Верховна Рада України прийняла за основу законопроект про Єдиний державний демографічний реєстр, який має врегулювати в рамках єдиного закону питання оформлення, видачі, обміну, продовження строку дії, вилучення, повернення державі, знищення документів, що посвідчують особу, підтверджують її громадянство або спеціальний статус. Проект містить, зокрема, норму, відповідно до якої до Реєстру вносяться відомості про особу – прізвище

та ім'я, дата народження/смерті, місце народження, стать, інформація про батьків, відомості про громадянство або його відсутність та підстави набуття громадянства України тощо. Крім того, до нього має вноситися цифровий зразок підпису та образу особи. Слід зазначити, що проектом пропонується запровадження документів з електронним носієм біометричної інформації для виїзду за кордон відповідно до стандартів Міжнародної організації цивільної авіації (ICAO).

Тисячі паломників-хасидів з Ізраїлю, США, Канади, Франції та Великобританії прибули до України на святкування іудейського Нового року біля могили засновника хасидизму цадика Нахмана. Більшість з них прослідували через аеропорт «Бориспіль». Для швидкого та комфортного оформлення хасидів прикордонники ОКПП «Київ» вдалися до технології, відпрацьованої на Євро-2012 – попередньої перевірки громадян, що дозволило отримувати дані про тих, хто знаходиться на борту літака, ще до прибуття в аеропорт. Завдяки цьому час здійснення прикордонних формальностей на одного пасажера склав від 10 до 20 секунд.

Крім того, на відміну від минулих років, пропуск іудейських паломників здійснювався не у тимчасовому, а в новозбудованому терміналі «D». Загалом до початку святкування Рош-а-Шана вартові кордону оформи-

ли понад 20 тис. паломників на більш ніж 110 рейсах. Незважаючи на таке суттєве збільшення пасажиропотоку, всі контрольні процедури проходили швидко, якісно і без жодних нарікань з боку іноземних гостей. Протягом цього періоду «зелені кашкети» виявили одного громадянина Ізраїлю, котрий надав для контролю чужий паспорт, а ще шість пасажирів прибули до України без належних документів на право перетинання кордону.

ЖОВТЕНЬ 2012

Луцький прикордонний загін відзначив своє двадцятиріччя. Свято волинських «зелених кашкетів» доповнила неординарна подія – 45 сімей військовослужбовців отримали ключі від омріяного службового житла. Питання соціального захисту персоналу є одним із пріоритетних у вітчизняному прикордонному відомстві, відтак за програмою забезпечення військовослужбовців та членів їхніх сімей житлом колишне

приміщення казарми Луцького прикордонного загону реконструювали під затишні помешкання. На це із державного бюджету виділено понад 9 млн гривень. Варто зазначити, що кошти витрачені раціонально. Окрім того, під час святкування річниці прикордонного загону на його території був відкритий пам'ятний знак, присвячений воїнам-прикордонникам усіх поколінь.

Презентація проекту міжнародної технічної допомоги «Розвиток інфраструктури відділів прикордонної служби» Програми транскордонного співробітництва «Польща – Білорусь – Україна» відбулася в Адміністрації Держприкордонслужби. Головною метою проекту є підвищення ефективності охорони українсько-польської ділянки кордону та зміцнення співробітництва між партнерами. Загальна вартість міжнародної технічної допомоги складає майже 9 млн євро. На ці кошти планується здійснити технічне переоснащення та реконструкцію з метою створення сучасної прикордонної інфраструктури дев'яти відділів прикордонної служби: «Амбуків», «Павловичі», «Коритниця», «Мігове», «Сянки», «Ніжанковичі», «Грабове», «Висоцьк» і «Ново-угрузьке» Луцького, Львівського та Мостиського прикордонних загонів.

Перший прикордонний катер проекту «Орлан» спущено на воду на причалі Феодосійської суднобудівної компанії «Море». Програма оновлення корабельно-катерного складу Морської охорони Держприкордонслужби передбачає виробництво серії таких катерів, які придуть на зміну застарілим «Грифам», побудованим ще у 80-х роках минулого століття. Вітчизняні кораблебудівники пишаються тим, що вперше самостійно

спроєктували і побудували катер такого типу. В ньому втілено новітні досягнення науки й техніки в області кораблебудування, що відповідають сучасним вітчизняним та закордонним тенденціям. У цьому проєкті враховано всі вимоги прикордонників щодо тактико-технічних характеристик і побутових умов для екіпажу. До речі, того ж дня в одному з цехів виробництва церемонією встановлення закладної дошки розпочато будівництво прикордонного корабля типу «Корал». Загалом Державною цільовою правоохоронною програмою «Облаштуван-

ня і реконструкція державного кордону до 2020 року» передбачено будівництво шести кораблів типу «Корал», восьми катерів типу «Орлан» та 25 малих катерів сучасних проєктів.

ЛИСТОПАД 2012

Кодекс адміністративного судочинства України зазнав певних змін. Зокрема, відповідний Закон за підписом Президента України Віктора Януковича передбачає, що віднині позовні заяви центрального органу виконавчої влади у сфері міграції, органів охорони держкордону або СБУ про примусове видворення іноземців у країну походження або третю країну, а також позовні заяви іноземців та осіб без громадянства щодо оскарження таких рішень розглядатимуться судом у п'ятиденний термін, а не протягом місяця, як раніше.

Уточнено й повноваження органів охорони державного кордону. Так, у ст. 19 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» пункт 6 доповнено словами «а також здійснення фіксації біометричних даних іноземців та осіб без громадянства під час прикордонного контролю в пунктах пропуску через державний кордон». Пункт 15 цієї ж статті викладено в новій редакції, яка передбачає прийняття рішень про примусове повернення у країну походження або третю країну іноземців та осіб без громадянства, затриманих у межах контр-

ольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України, з подальшим повідомленням протягом 24 годин прокурора про підстави прийняття такого рішення. Крім того, цей пункт доповнено положеннями про повноваження органів охорони державного кордону стосовно прийняття рішень про розміщення іноземців та осіб без громадянства у відповідних пунктах тимчасового перебування, а також виконання рішень адміністративного суду про примусове їх видворення.

Перший прикордонний знак встановлено на стику кордонів трьох держав – України, Росії та Білорусі. Символічно, що місцем встановлення було обрано майданчик поблизу монумента Дружби Народів, що знаходиться неподалік населеного пункту Сеньківка. Загалом з моменту підписання Угоди про демаркацію українсько-російського державного кордону 17 травня 2010 року відбулося одинадцять засідань демаркаційної комісії, під час яких сторони досягли домовленостей про встановлення прикордонних знаків у межах Чернігівської й Сумської областей з української сторони та Брянської області Російської Федерації. Виступаючи на урочистостях з нагоди встановлення першого прикордонного знака, Голова Держприкордонслужби України генерал армії України Микола Литвин зауважив, що винесення лінії державного кордону на місцевість є знаковою подією та яскравим свідченням успішної роботи спільної демаркаційної комісії обох держав, а правоохоронці межуючих країн забезпечать належне дотримання порядку в зоні проведення демаркаційних робіт.

Турнір на звання кращого дільничного інспектора прикордонної служби вкотре зібрав у стінах Навчального центру ДПСУ кращих представників цієї категорії персоналу. Основними завданнями змагань стали оцінка роботи регіональних управлінь та органів охорони держкордону з підготовки дільничних до виконання завдань за призначенням та перевірка здатності ДІПСів діяти в умовах напруженої обстановки й обмеженого часу. За результатами протиборства у командній першості перше місце вибороли представники Східного РУ, друге – Азово-Чорноморського, третє – Північного, четверте – Західного, п'яте – Південного.

В індивідуальній першості найкращим дільничним інспектором визнано старшого прапорщика Володимира Рибалка (Мукачівський ПЗ). Друге та третє місця дісталися прапорщику Олександрю Роспопу (Мукачівський ПЗ) та старшому сержанту Роману Строгану (Мостиський ПЗ). Четверте й п'яте посіли відповідно прапорщик Юрій Мазур (Могилів-Подільський ПЗ) та старший прапорщик Андрій Романов (Ізмаїльський ПЗ).

ГРУДЕНЬ 2012

Закон «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» набув чинності 6 грудня. Він, зокрема, передбачає запровадження з 1 січня 2013 року електронних паспортів для громадян України. Їхнє оформлення здійснюватиметься починаючи від народження і незалежно від віку, на кожні 10 років. Внутрішній виготовлятиметься у вигляді картки з безконтактним елек-

тронним носієм, закордонний – у формі книжечки, правий форзац якої містить безконтактний електронний носій. Цей документ складатиметься з м'якої обкладинки, 32 сторінок та сторінки даних. У паспорті будуть прописані назва держави, назва документа, прізвище та ім'я особи, стать, громадянство, дата і місце народження,

цифровий образ та цифровий підпис особи, унікальний номер запису в реєстрі, номер документа, дата закінчення терміну його дії та видачі, уповноважений суб'єкт, що його видав. Проте відповідно до діючих наразі в ЄС вимог українські громадяни і надалі зможуть в'їжджати до країн – членів ЄС на підставі дійсного закордон-

ного паспорта (без вимоги заміни на біометричний) та візи. Щоправда, вимога про запровадження в Україні біометричних проїзних документів для виїзду за кордон міститься у Плані дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для українських громадян, відтак після його виконання наявність біометричного документа стане необхідною передумовою для того, щоб громадяни України могли скористатися правом на в'їзд до країн – членів ЄС.

«Забезпечення протидії злочинності та корупції у державі в умовах реформування кримінального процесуального законодавства» – таку назву отримала координаційна нарада керівників правоохоронних органів під головуванням Президента України Віктора Януковича. Цей захід став своєрідним дороговказом у запровадженні нововведень, пов'язаних зі змінами в КПК. Втілення в життя нового Кримінального процесуального кодексу України повинно привести не лише до ґрунтовних змін в українській правовій системі, на які так очікує наше суспільство, а й до подальшого розгортання судової реформи та реформи сектора безпеки і оборони, а також його правоохоронного сегмента. І ці пріоритети майбутніх змін вже закладені у новій редакції Стратегії національної безпеки України та

Концепції реформування правоохоронних органів, що мають бути прийняті найближчим часом. При цьому Президент підкреслив, що під час реформ не слід допускати поспішності, адже помилки й необачні кроки у цій царині мають надзвичайно високу ціну. Цю роботу необхідно проводити поступово, систематично й комплексно, з широким залученням науковців. Не можна в умовах непростой кримінальної ситуації йти на необґрунтоване скорочення основної оперативної ланки. Навпаки, вона має бути ресурсно підсилена за рахунок обслуговуючих та керівних підрозділів. Крім того, необхідно істотно посилити мотивацію для сумлінної роботи правоохоронців та забезпечити кадрову стабільність.

Колегією Держприкордонслужби затверджено Основні напрями діяльності та подальшого розвитку Державної прикордонної служби України у 2013 році. Головною метою, яку ставить перед собою відомство, є якісне виконання завдань,

визначених Президентом, Верховною Радою, Урядом України з питань прикордонної безпеки, протидія організованої злочинності в умовах запровадження нового Кримінального процесуального кодексу, початок реалізації третього етапу

Концепції розвитку ДПСУ на період до 2015 року, продовження виконання Державної цільової правоохоронної програми «Облаштування та реконструкція державного кордону» на період до 2015 року, Концепції інтегрованого управління кордонами.

СІЧЕНЬ 2013

Новорічно-різдвяний сплеск зростання пасажиро-транспортного потоку на українському кордоні не завадив прикордонникам впоратися з виконанням поставлених перед ними завдань. Підготовку до свят почали заздалегідь. Зокрема, було визначено 25 пунктів пропуску, де очікувався найбільший наплив подорожуючих. В нагоді

стали технології, напрацьовані під час підготовки до Євро-2012. Координація дій з вітчизняними контрольними службами та польськими колегами, попереднє отримання інформації від туроператорів та перевізників, реверсне використання вільних смуг руху, виділення коридорів для туристичних автобусів та вантажівок, нарешті, облаштування

додаткових робочих місць для паспортного контролю дозволили працювати без відхилень від стандартів. Також на випадок погіршення погоди були готові місяця для обігріву мандрівників та відпрацьовані варіанти надання необхідної допомоги. В результаті – час очікування оформлення у найбільших пунктах пропуску на західному кордоні, де потік

збільшувався втричі від звичайного, не перевищував півтори години. Раніше без життя він міг тягнутися п'ять годин. На українсько-російському кордоні, зокрема на Сумщині та Харківщині, розвантаженню «великих» пунктів пропуску сприяли перетинали кордон мешканці прилеглих областей.

Місія ЄС з прикордонної допомоги Молдові та Україні (EUBAM), Інтерпол, Європол і партнерські служби EUBAM підбили підсумки спільної операції «Поділля», яка проводилася в ключових точках українсько-молдовського кордону. В ході операції в певних пунктах пропуску через кордон і на внутрішніх митних постах були створені оперативні групи, орієнтовані на окремі типи злочинів. Відтак створювалися чотири види спеціальних груп, кожна з яких концентрувала свою діяльність на боротьбі з економічною

контрабандою, порушеннях митних правил, нелегальною міграцією та контрабандою наркотиків. Так, лише в Державній прикордонній службі України створено 22 такі групи. Крім того, «зелені кашкети» задіяли в операції 160 патрулів та здійснили перевірку понад 1200 транспортних засобів. Підтримку груп забезпечували представники EUBAM, а також міжнародні експерти. Відтак вони передавали прикордонникам спеціальні знання, сприяли взаємодії та надавали логістичну підтримку. Під час оперативної

фази операції зафіксовано 94 події, проти яких була спрямована робота правоохоронців. Зокрема, вилучено більше 800 тис. сигарет, 17 транспортних засобів, один кілограм марихуани, понад 600 л алкоголю, понад 1,5 кг ртуті та майже 16 млн російських рублів. 24 особи затримано за незаконне перетинання державного кордону, до 54 осіб – задіяні санкції за порушення прикордонного режиму. В 11-ти випадках виявлено не задекларованих товарів на загальну суму 600 тис. євро.

ЛЮТИЙ 2013

Важливим кроком на шляху інтеграції України до Європейського Союзу стали першочергові завдання на 2013 рік, ухвалені відповідним розпорядженням Кабінету Міністрів України. Реалізація положень документа забезпечить підготовку до підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС під час Саміту Східного партнерства, що відбудеться в листопаді нинішнього року. План передбачає низку заходів щодо зовнішньої політики та політики безпеки. Це стосується подальшої участі України в операціях та місіях ЄС з підтримання миру та безпеки, продо-

вження співробітництва з європейськими оборонними інституціями та політич-

ного діалогу Україна – ЄС з питань нерозповсюдження засобів масового знищення, контролю над озброєннями та експортного контролю, а також боротьби з новими викликами і загрозами. Окрім того, передбачається поглиблення торговельного співробітництва, зокрема, розробка змін законодавства щодо митного тарифу та прийняття законопроекту про функціонування ринку електричної енергії, завершення переговорів щодо укладення Угоди між Україною та ЄС про Спільний авіаційний простір

тощо. До червня доручено розробити Національний план дій з відновлювальної енергетики на період до 2020 року. Також заплановано проведення консультацій, переговорів різних рівнів, зустрічей з експертами. Значна увага приділятиметься інформуванню населення щодо євроінтеграційного курсу як одного з пріоритетів внутрішньої і зовнішньої політики України. На постійній основі передбачено продовження діалогу з громадськими організаціями з питань державної політики у сфері європейської інтеграції.

Благодійний бал-маскарад

«Карнавалія» – один із найважливіших світських заходів року. Усвідомлюючи глибинну місію культури, що гармонійно поєднує епохи, нації та серця людей, Міжнародний благодійний фонд «Мистецька скарбниця» щороку приділяє увагу організації заходу, на якому зустрічаються дипломати, бізнесмени, літератори, митці, журналісти, політики, губернатори, представники культури та еліти держави. Цього року відкривати основну частину заходу – Віденський бал – випала честь Академічному ансамблю пісні й танцю Державної прикордонної служби України. Бал-маскарад завжди уособлював найшляхетнішу традицію – поширення меценатства. «Карнавалія – 2013» не стала

винятком. Кошти, отримані від благодійної програми балу, були передані на придбання нових книг для оновлення бібліотек дитячих будинків та шкіл-інтернатів.

БЕРЕЗЕНЬ 2013

На ділянці Луганського прикордонного загону почали використовувати портативний багатоцільовий скануючий георадар «EASYRAD GPR». Впровадження новітнього обладнання має посилити боротьбу з незаконним переміщенням нафтопродуктів саморобними підземними трубопроводами. Дія приладу, який уже пройшов успішне випробування на ділянці Чопського загону восени 2012-го, заснована на зондуванні структури ґрунту з метою виявлення пустот у ньому та в зонах підвищеної вологості. Прилад легко «просвічує» землю на глибину до кількох десятків метрів і виявляє всі незаконні комунікації. Використання георадару «EASYRAD GPR» луганськими прикордонниками спільно зі співробітниками СБУ та митниці розпочато на найбільш активних ділянках протиправної діяльності. Ця робота вже дала позитивні результати. Лише за перші два тижні березня ліквідовано 11 підпільних трубопроводів, дві бази з ємностями для накопичення пального та насосами для його перекачування.

КВІТЕНЬ 2013

Підсумки оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України у першому кварталі нинішнього року та визначення основних завдань щодо підвищення її ефективності стали головним завданням засідання Колегії ДПСУ. Зокрема, відзначено, що виконання основних завдань протягом першого кварталу реалізовано в повному обсязі. Завдяки комплексним заходам вдалося забезпечити контроль за обстановкою, яка була досить динамічною, підвищити зростання основних показників оперативно-службової діяльності та своєчасно реагувати на зміни у тактиці дій порушників. Лише за три місяці через державний кордон пропущено майже 14,5 млн осіб та 3,5 млн транспортних засобів, затримано 271 нелегального мігранта, виявлено 200 од. зброї, понад 5,5 тис. боєприпасів, 26 кг наркотичних речовин, контрабандних товарів на загальну суму понад 43 млн гривень. Оперативно-розшуковими підрозділами припинено діяльність 33-х протиправних груп у складі 81 особи. На окрему увагу заслуговує діяльність Морської охорони. Зокрема, кораблями спеціального угруповання різнорідних сил здійснено два виходи в економзону тривалістю п'ять діб. Корабель «Миколаїв» затримав турецьку рибпромислову шхуну «Чанак Чілар», капітан якої, за рішенням суду, відшкодував ДПСУ збитки у розмірі 136 тис. гривень. Також успішно проводилися спільні дії з російськими прикордонниками з протидії браконьєрській діяльності та підтримання сприятливого режиму плавання в акваторії Чорного й Азовського морів та Керченської протоки.

Напередодні Дня прикордонника Одеса приймає 69-те засідання Ради командувачів Прикордонних військ держав-учасниць СНД. Державна прикордонна служба України на правах господаря провела активну підготовку до початку роботи РКПВ. У рамках програми засідання Україна представлятиме інновації в роботі вітчизняного прикордонного відомства на базі Одеського прикор-

донного загону, Одеського загону Морської охорони та Південного регіонального управління ДПСУ. Наприкінці квітня Голова Держприкордонслужби заслухав посадових осіб загонів і керівництво Південного регіонального управління стосовно стану оперативно-службової діяльності та визначив завдання з удосконалення вертикалі Центрів управління службою в органах охорони кордону.

Не відриваючись від справ службових, правоохоронці Держприкордонслужби активно долучалися до справ господарських, приєднавшись до проведення всеукраїнського Дня довкілля.

Так, 20 квітня проведено щорічні заходи з благоустрою, озеленення та поліпшення санітарного стану території військових містечок. Правоохоронці висадили та побілили дерева, пофарбували бордюри,

огорожі та паркани, навели порядок у службових приміщеннях. Окрім того, попрацювали біля меморіалів, пам'ятників, братських могил та інших місць поховання загиблих захисників Вітчизни. **К**

БЕЗ ЗИСКУ

Хто не ризикує, той не п'є шампанського, – так, мабуть, думають ті, хто стоїть по той бік закону. Проте прикордонники стверджують, що зміст цієї фрази стосовно порушників справджується з точністю до навпаки. Так, цієї весни піймали облизня всі ті, хто вирішив так чи інакше випробувати пильність «зелених кашкетів». Окрім буденних для прикордонного ока «колекцій» одягу, партій сигарет, лікєро-горілчаних виробів, пального та спирту тощо, траплялися і досить незвичні контрабандні знахідки, як-от церковний дзвін, самурайський меч та чимала партія бурштину. Але серед останніх затримань, безперечно, лідирує вилучення 39 млн російських рублів, що перевозилися у незаконний спосіб.

МІЛЬЙОНИ – У БАЛОНІ

Під час спільних заходів співробітники Держприкордонслужби України та Міністерства доходів і зборів затримали «Ауді». Цим автомобілем залишав Україну наш співвітчизник через міжнародний пункт пропуску «Гоптівка», що на Харківщині. Для проходження контролю чоловік обрав «зелений коридор», тим самим засвідчуючи відсутність заборонених товарів та предметів. Працівники ж пункту пропуску мали інформацію, що 38-річний чоловік має по-тайки перевезти через державний кордон валюту. Тому авто вивели із загального потоку для проведення перевірки, під час якої знайшли сховок, облаштований у балоні газового обладнання автомобіля. Виявилося, що він вщент запакований російськими рублями. Загалом у ньому містилося 39 млн російських рублів, а це ні багато ні мало 9 855 000 гривень. Наразі валюту вилучено, а громадянину України доведеться відповідати згідно із законом.

**НІЧИЙНА
«ПОСИЛКА»**

В ході огляду одного із вагонів поїзда «Кишинів–Москва» в пункті пропуску «Зернове», що в Сумській області, виявили наркотики. Знайти сховок допоміг службовий собака. При огляді чотирипалий спрацював на сидіння пасажирського купе, під яким прикордонно-митна оглядова група виявила поліетиленовий пакунок. Вага «безгоспної» травички – близько 1 кг 600 г. Пакунок із «зіллям» вилучили та передали співробітникам лінійного відділу внутрішніх справ по станції «Хутір-Михайлівський».

ЕРИТРЕЙЦЯМ СУТУЖНО

Правоохоронці Чопського загону затримали чергових «шукачів щастя», які намагалися у незаконний спосіб подолати українсько-словацький кордон. Зупинили «мандрівників», помітивши світло ліхтариків, які рухалися у бік держкордону, співробітники відділу «Стужія», що у Великоберезнянському районі. Оперативна група виявила п'ятьох чоловіків та одну жінку. Як зазвичай трапляється, правопорушники документів, які б могли посвідчити їхню особу, не мали, а прикордонникам вони відрекомендувалися громадянами Еритреї.

Нелегалів доставлено до прикордонного підрозділу для з'ясування обставин правопорушення та складання адміністративно-процесуальних документів. Рішення про відповідальність перед законом та подальшу долю затриманих визначить суд. Згодом співробітники відділу «Великий Березний» затримали ще двох шістнадцятирічних еритрейців. З'ясувалося, що їм допомагали пособники за винагороду в 4 тис. доларів США, однак невдовзі вони залишили африканців напризволяще. Тож юнаки вирішили підкорювати кордон самі, але натрапили на прикордонний наряд.

ЗНАЙШЛИ НЕ ТОГО ГІДА

На околиці села Поповичі співробітники відділу «Шегині» Мостиського загону затримали громадянина Німеччини та двох сирійців. У них були закордонні паспорти, і в Україну вони потрапили на законних підставах. У пошуках кращого життя сирійці хотіли

працевлаштуватися в Німеччині, але посольство цієї держави відмовило їм у видачі візи. Тому вони вирішили спочатку потрапити до Польщі, і в цьому їм мав допомогти за винагороду в 10 тис. євро знайомий німець, який є уродженцем Афганістану. Затриманих доставили до прикордонного підрозділу для складання процесуальних документів.

БИЧОК НИНІ В ЦІНІ

У районі села Миронівка Запорізької області прикордонники відділу «Приазовськ» виявили на березі Азовського моря трьох браконьєрів, які саме підійшли до берега на баркасі. Під час огляду плавзасобу правоохоронці знайшли 800 кг бичка. Рибу чоловіки ловили за допомогою напівмеханізованої драги. Документів на плавзасіб українці не мали, а двоє з них і паспортів. Для з'ясування обставин поінформовано співробітників міліції та рибоохорони, а щодо чоловіків складено документи про адміністративне правопорушення.

Тютюн розвіявся, як дим

На Буковині прикордонники відділу «Красноільськ» та мобільної прикордонної застави «Чернівці» виявили два сховки з 18-ма ящиками сигарет. Один з них наряд знайшов під час патрулювання кордону неподалік загороджувального паркану. В ньому було дев'ять ящиків з сигаретами марки «Вічерой» українського виробництва. Згодом на ділянці цього ж відділу, за 150 м від лінії рубежу, вартові кордону помітили ще один сховок з дев'ятьма ящиками тютюнових виробів. Їх, очевидно, підготували до переправлення через українсько-румунський кордон.

Контрабандний товар був доставлений до прикордонного підрозділу та згодом переданий встановленим порядком відповідним органам.

Ще у двох наших співвітчизників прикордонники виявили приховані тютюнові вироби. Чоловіки прямували до Польщі через пункти пропуску «Рава-Руська» та «Ягодин», завантаживши свої «Фольксвагени» майже 4 тис. пачок сигарет. Однак разом із мріями підзаробити українці втратили і свої авто.

НУМІЗМАТ ЗАЛИШИВСЯ БЕЗ КОЛЕКЦІЇ

Старовинні монети вилучили прикордонники Львівського загону та працівники митниці в пункті пропуску «Рава-Руська», що на кордоні з Польщею. Вийхати з України смугою руху «зелений коридор» легковим автомобілем «Рено» намагався громадянин Німеччини. Зважаючи на поведінку туриста, правоохоронці вирішили детальніше перевірити транспортний засіб та вивели його для поглибленого огляду. Під переднім пасажирським сидінням у політиленовому пакеті було знайдено каталог зі старовинними монетами, у багажному відділенні – ще три та один – з купюрами різних країн. Усього 71-річний порушник намагався перевезти 322 старовинні монети та 257 банкнот. Знахідку направлено на експертизу і повідомлено про неї співробітників СБУ у Львівській області.

«ГУТАПЕРЧЕВИЙ» ВАЗ

В Одеській області прикордонники відділу «Великокомарівка» Котовського загону затримали доверху запакований картонними коробками з коньяком автомобіль ВАЗ, на якому 30-річний молдаванин порушив державний рубіж. Наразі автомобіль та 38 ящиків із 580 півлітровими пляшками алкоголю передано представникам Міністерства доходів та зборів. Рішення про відповідальність перед законом та подальшу долю затриманого визначить суд.

«ЗДАЛИ» НЕРВИ

В пункті пропуску «Ягодин-авто» прикордонники та митники запобігли спробі незаконного переміщення товарів із Польщі в Україну. Під час огляду кабіни та напівприцепа вантажного автомобіля «ДАФ» водій явно нервував. І неспроста, адже під матрацом спального місця, під дахом кабіни та в ящиках для інструментів під причепом було знайдено 105 камер відеоспостереження, тканину та понад тисячу одиниць жіночого одягу. Загальна сума оцінки товарів складала більше 62 тис. гривень.

НЕЛЕГАЛЬНІ БАЙКИ

Прикордонники відділу «Білопілья» Сумського загону зупинили для перевірки документів мікроавтобус Volkswagen, на якому наш співвітчизник прямував до населеного пункту Гуринівка. У салоні транспортного засобу правоохоронці виявили два спортивних мотоцикли Yamaha та Kawasaki без документів. За попередніми даними на них вже чекали в Росії. Спортивні мотоцикли були передані співробітникам Сумської митниці.

МАЙСТЕР САМОДЕЛКІН

У пункті пропуску «Ізварине», що на Луганщині, прикордонники відділу «Краснодон» спільно з працівниками митниці вилучили автомобіль «Мерседес». Причина – в об'ємі паливного бака, який замість штатних 65 літрів був удвічі більшим. Виявити порушення правоохоронцям вдалося за допомогою приладу спецтехніки. Зварити два баки примудрився український «винахідник», у якого, природно, жодних дозвільних документів на таке конструктивне переобладнання не було. У такий спосіб чоловік намагався привезти з Росії дизельне паливо та перепродати його в Україні. Наразі автомобіль з паливним загальною вартістю понад 45 тис. гривень передано працівникам митниці.

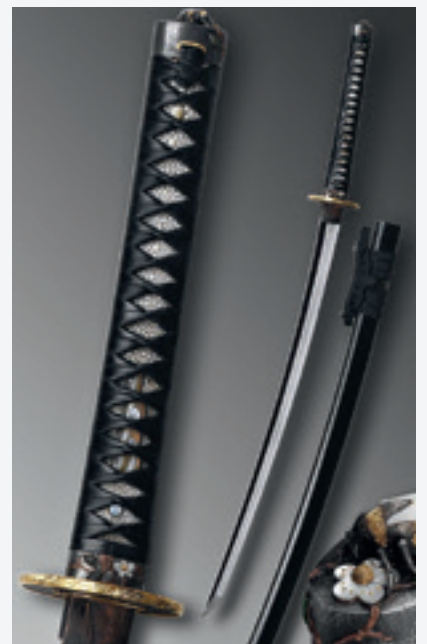
НЕДОЛУГИЙ «ПІДПРИЄМЕЦЬ»

Українські та білоруські прикордонники запобігли незаконному переміщенню через рубіж значної партії трикотажних та тютюнових виробів. Інформацію про можливе переміщення контрабанди з Білорусі в Україну співробітники відділу «Тур» Луцького загону отримали від білоруських колег. Вже незабаром прикордонний патруль затримав саморобний джип із обладнанням дерев'яним кузовом. За кермом автомобіля, що їхав з боку кордону, був місцевий житель смт Заболоття. У кузові він перевозив п'ять ящиків сигарет білоруського виробництва та дві великогабаритні сумки з джинсами та штучними квітами. Чоловік зізнався, що,

втікаючи від білоруських прикордонників, подолав 300-метровий розлив меліоративного каналу, по якому проходить державний рубіж, на гумовому човні, у який встиг завантажити частину товару. Про затримання негайно поінформували білорусів, які у свою чергу повідомили, що натрапили на «Ауді», «по вінця» набиту трикотажними виробами. Біля авто вони виявили 58 ящиків сигарет, які, вочевидь, мали переправлятися на українську територію. За незаконне перетинання державного кордону на українця очікує суд, після чого йому доведеться давати пояснення про незаконне переміщення товарів.

РОСІЙСЬКИЙ «САМУРАЙ»

В автомобільному пункті пропуску «Гоптівка», що на українсько-російському кордоні, прикордонники Харківського загону та митники затримали росіянина, який у подорож до України прихопив зброю. Під час візуального огляду автомобіля «Вольво» прикордонники помітили біля коробки передач ручку бойового японського меча «Катана». Під час подальшої поглибленої перевірки іномарки у місці для запасного колеса знайшовся газовий пістолет зі спорядженим магазином, мисливський ніж з довжиною леза 15 см та кинджал-шашка. Затриманий пояснив, що він нібито є великим фанатом холодної зброї, тож ніколи не розлучається з нею. Вилучені автомобіль вартістю в 400 тисяч гривень та зброю передано працівникам митниці.

НЕСУМІСНІ РЕЧІ

Мікроавтобус Volkswagen, що прямував у напрямку кордону, правоохоронці відділу «Білопілля» зупинили для перевірки на перехресті доріг Білопілля – Рижівка – Іскрисківщина. Вони були поінформовані про можливе правопорушення. При огляді транспортного засобу української реєстрації у підозрі підтвердилися. У мікроавтобусі був церковний дзвін та 30 картонних коробок із 120 пластиковими 5-літровими пляшками зі спиртом. Товаросупровідних документів на вантаж у водія не було. Церковний дзвін вартістю понад 200 тис. гривень та 600 л спирту, що коштує більше 35 тис. гривень, передано співробітникам податкової.

НАКРИЛИ КРАДІВ

На Сумщині у залізничному пункті контролю «Конотоп» затримали двох громадян України, які перебували в розшуку. Інформацію про можливе перетинання кордону двома українцями, які розшуковуються за викрадення коштів в особливо великих розмірах, прикордонники отримали від співробітників МВС. У ході подальших заходів охоронці кордону спільно зі співробітниками міліції виявили правопорушників під час прикордонного контролю одного із вагонів поїзда «Москва – Софія». 35-річну жінку та 41-річного чоловіка, стосовно яких є постановка суду про затримання, передано до міліції.

ВИДАЛИ ПІГУЛКИ

У Сумській області в пункт пропуску «Бачівськ» для проходження прикордонно-митного контролю прибув автомобіль Mercedes-Benz російської реєстрації. Із росіянином, який був за кермом авто, прямували ще двоє пасажирів, також його співвітчизників. Спрацював службовий собака, тож прикордонники вивели авто для додаткового огляду. Спільна прикордонно-митна оглядова група виявила в сумці серед інших лікарських засобів 20 пігулок препарату «Реладорм», до складу якого входить психотропна речовина. При подальшому огляді було знайдено ще й 34,5 тис. євро та 199 тис. російських рублів. Чоловіки заявили, що ці кошти належать їм порівну. Враховуючи вимоги законодавства, росіянам повернули по 10 тис. євро кожному, а решту та пігулки вилучили та передали працівникам митниці. На правопорушників складено відповідні процесуальні документи.

КИТАЯНКА ІЗ СОНЯЧНИМ КАМІННЯМ

40 кг бурштину знайшли прикордонники та митники в аеропорту «Бориспіль» у 41-річної китаянки. Вартові кордону завчасно отримали інформацію про можливе перевезення «сонячного каміння». Виявили контрабанду серед багажу пасажирів, які прямували до Пекіну транзитом через Москву. Як пояснила китаянка, вона намагалася доставити бурштин на батьківщину і в подальшому зробити з нього ювелірні вироби. Наразі встановлюється вартість коштовностей, що вже відправлені на експертизу. К

Підготували Тетяна ФІЛІПЕНКО та Людмила ТКАЧЕНКО

Фото Дмитра СЛИВНОГО

КОРДОН

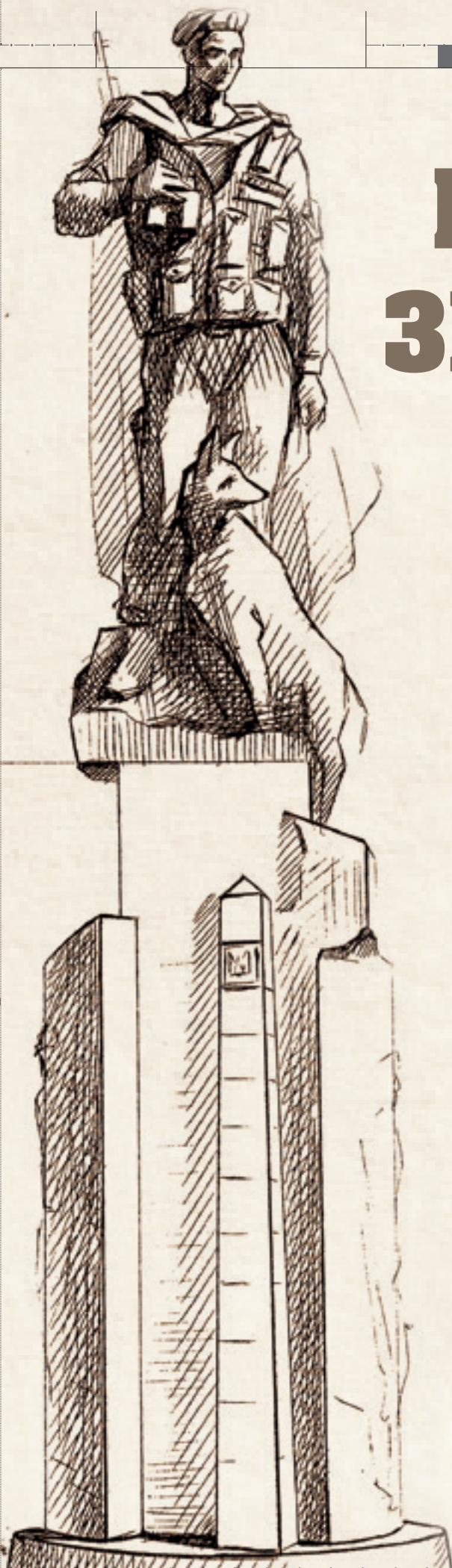
МОНУМЕНТ ЗВИТЯЖЦЯМ

**З НАГОДИ ПРОФЕСІЙНОГО СВЯТА
ПРИКОРДОННИКІВ У СТОЛИЧНОМУ ПАРКУ
КУЛЬТУРИ ТА ВІДПОЧИНКУ БУДЕ ВІДКРИТО
ПАМ'ЯТНИК «ЗАХИСНИКАМ КОРДОНІВ
ВІТЧИЗНИ»**

За традицією 28 травня прикордонники всіх поколінь відзначають своє професійне свято. Зустрічаючись у визначених місцях, ті, хто служив пліч-о-пліч, згадують минуле, спілкуються, радіють успіхам один одного. Приміром, у Запоріжжі це традиційне зібрання проходить біля монумента «Прикордонникам усіх часів» у Сквері прикордонників, у Луганську – також в однойменному сквері, у Харкові – в парку Горького, у Донецьку – в парку Щербакова. Нещодавно і в Києві офіційне місце для зустрічі охоронців рубежу отримало постійну прописку в парку культури та відпочинку «Перемога».

Торік на відзначення Дня прикордонника тут було урочисто відкрито Алею прикордонників, де встановлена меморіальна стела на честь захисників державних рубежів, які загинули під час Великої Вітчизняної війни та інших бойових дій. Це буде місце, яке на належному рівні забезпечить вшанування захисників державних рубежів, сприятиме підтримці їхніх славних бойових традицій, патріотичному вихованню молодого покоління.

Нинішнього ж року подарунком до професійного свята «зелених кашкетів» має стати відкриття на Алеї прикордонників пам'ятника «Захисникам кордонів Вітчизни».

У Дніпровському районі Києва розкинувся парк з чудовими краєвидами. Він був закладений у 1965 році на честь перемоги СРСР у Великій Вітчизняній війні. У 2008-му парк ґрунтовно перепланували, після чого його площа збільшилася з 65 до 83 га. Останніми роками територія парку «Перемога» помітно оновилася: його архітектурний ансамбль тепер включає Курган безсмертя, алею-музей військової техніки під відкритим небом, скульптурні композиції «Жінці у Великій Вітчизняній війні», «Матері-вдові». Тут і Алея прикордонників, де висаджено 40 тополь та встановлено символічний меморіальний камінь прикордонникам усіх поколінь. Вінчають її два прикордонні стовпи, що символізують рубежі країни: один – червоно-зелений з радянським гербом, другий – синьо-жовтий з українським тризубом. Відкриття Алеї саме в цьому парку – символічний крок, адже першими, хто вступив у двобій з фашистами, були саме воїни в зелених кашкетах.

Зважаючи на численні прохання ветеранів та громадських організацій щодо подальшої розбудови та благоустрою території Алеї прикордонників, керівництво ДПСУ прийняло рішення встановити тут пам'ятник «Захисникам кордонів Вітчизни». Він має стати окрасою саме столиці, оскільки Київ є колыскою слов'янських держав і, як жодне інше місто, уособлює та поєднує у своїй історії подвиги всіх поколінь захисників державних рубежів.

Скульптуру заввишки 2,7 м роблять із сучасного міцного матеріалу – поліефірної смоли, яка буде тонована «під бронзу», постамент з барельєфами – зі штучного каменю. Разом з постаментом вся композиція сягатиме 5,7 м. Загальна вага монумента – близько двох тонн.

Над створенням композиції працюють скульптори Іван Мельничук та Василь Білей. Для втілення задуму майстри зробили близько десяти ескізів, остаточний же був односторонньо прийнятий незадовго до переднорічного засідання колегії Адміністрації Держприкордонслужби.

Цікаво, що пам'ятний знак створюється з урахуванням сучасних елементів одягу і спецзасобів. А прототипом скульптури є не вигаданий персонаж, а реальний військовослужбовець з мобільного прикордонного загону. В постаментній же частині буде відтворено прикордонний стовп, а також авіаційну, морську та сухопутну складові.

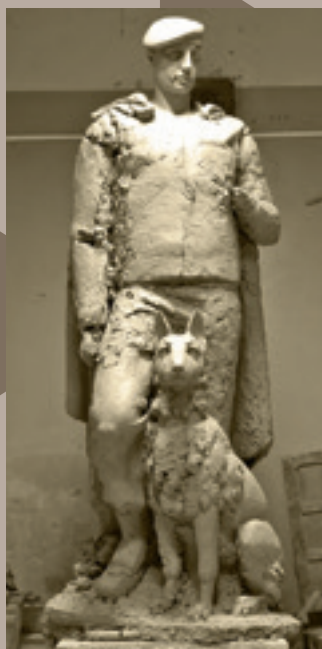
Втілити цю ідею в життя запросили саме цих майстрів, адже вони є авторами відкритої торік

Разом з постаментом уся композиція буде заввишки 5,7 м. Загальна вага монумента – близько двох тонн.

в Оболонському районі столиці бронзової скульптурної групи, що полюбилася багатьом киянам надзвичайною реалістичністю, – меморіального комплексу пам'яті захисників Вітчизни. Він з'явився незадовго до Дня Перемоги і зображує втомлених воїнів, які присіли біля багаття, щоб пом'янути свого товариша.

Цікаво, що фінансування витрат на виготовлення та встановлення монумента «Захисникам кордонів Вітчизни» здійснюється за рахунок благодійних внесків не байдужих до пам'яті, подвигів та слави «зелених кашкетів» усіх поколінь громадських організацій та звичайних людей. **к**

ТЕТЯНА ФІЛІПЕНКО

УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРИМЕТР ПОСТУП

II ЧАСТИНА

З нагоди щорічного зльоту кращих інспекторів Держприкордонслужби у галузі прикордонного контролю в Адміністрації відомства відбулася презентація першого видання книги «Прикордонний контроль: історія та сучасність» авторства підполковника Юрія Сичевського – доцента кафедри прикордонного контролю НАДПСУ. Часопис увібрав у себе історію пропускних операцій на теренах України від зародків прикордонного контролю часів Київської Русі до новацій сьогодення. Продовжуючи традицію історичних публікацій, редакція журналу «Кордон» продовжує рубрику найцікавіших матеріалів на тему розвитку почесної місії охоронців державних рубежів.

У період з 2000 по 2005 рік особливої актуальності набуває проблема спрощення процедури пропуску людей і вантажів на міжнародному рівні. Зокрема, ці питання вирішувалися з Молдовою, Польщею, Угорщиною, Білоруссю, Литвою та іншими державами. Відбувався пошук нових форм і методів прикордонного контролю. Так, у 1994 році на базі Окремого контрольно-пропускного пункту «Київ» створюється Центр оперативного обліку та інформації, а в 1999-му – Центральна лабораторія паспортного контролю Прикордонних військ України.

Історичною подією цього етапу стало підписання Президентом України Закону «Про Державну прикордонну службу України», згідно з яким на базі Прикордонних військ створювалася Державна прикордонна служба – правоохоронний орган спеціального призначення. Саме цей Закон та інші нормативно-правові акти, прийняті у 2003 році, створили правове підґрунтя для реформування прикордонної інституції з військової у правоохоронну.

Такі суттєві перетворення не могли не торкнутися прикордонного контролю, зокрема питань його правового забезпечення. Підтвердженням цього стало затвердження наказом Адміністрації Державної прикордонної служби України № 711 від 5 жовтня 2004 року Інструкції з організації та здійснення прикордонного контролю. Одночасно продовжується розбудова та введення в експлуатацію пунктів пропуску на державному кордоні з Молдовою – міжнародні автомобільні пункти пропуску «Рені» (Одеська обл.), «Сокиряни» (Чернівецька обл.), з Росією – міждержавний автомобільний пункт

пропуску «Маринівка» (Донецька обл.), міжнародні автомобільні пункти пропуску «Юнаківка» (Сумська обл.), «Ізварине» (Луганська обл.) та ін.

У травні 2003 року Кабінет Міністрів України затвердив програму спрощення формальностей у міжнародних повітряних перевезеннях на 2003–2005 роки. В діяльності підрозділів, що здійснювали прикордонний контроль, основна увага приділялася гармонізації технологій, наближення їх до світових стандартів, удосконалення інфраструктури пунктів пропуску. З цією метою з 15 червня 2003 року в пунктах пропуску для автомобільного та залізничного сполучення запроваджується нова технологія прикордонно-митного контролю (у рамках експерименту, що планувався до кінця року), яка передбачала створення так званих «зелених коридорів», тобто проведення спільного з митними органами (або з колегами прикордонних відомств суміжних держав) процедур контролю, за рахунок чого максимально скорочувався час на їх прохо-

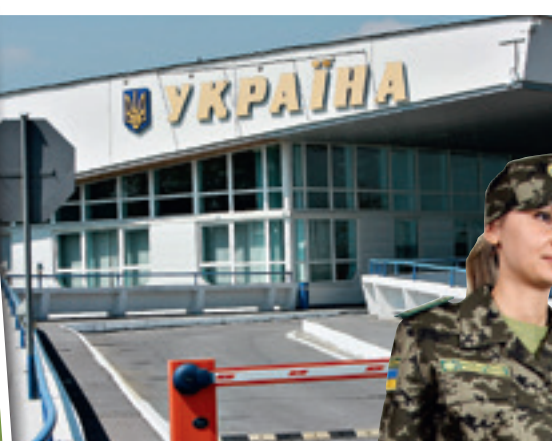
дження, здійснювався вибірковий контроль осіб і транспорту. Інші контрольні служби залучалися тільки за необхідності.

Попередній аналіз запровадження нової технології засвідчив, що вдалося скоротити час проходження всіх видів контролю для фізичних осіб у межах граничних часових показників (одна людина – до 1 хв., легкове авто – до 2 хв., мікроавтобус – 6 хв., пасажирський автобус – 20 хв.), збільшити транспортний потік в автомобільних пунктах пропуску на «зелених коридорах» у середньому щодоби у півтора – два рази.

Будувалися, розширювалися, реконструювалися пункти пропуску. Так, Голова Держкомкордону – Командувач ПВУ, на той час генерал-полковник Микола Литвин зазначав, що на початок 2003 року 110 пунктів пропуску за рівнем облаштування і пропускною спроможністю у цілому вже відповідають міжнародним стандартам. Тільки у 2002 році за бюджетні кошти та завдяки шефській і міжнародній технічній допомозі реконструйовано та облаштовано 23 пункти пропуску. І хоча на середину 2003 року загальна їх кількість скоротилася до 214, все

ж проведена робота сприяла збільшенню пасажиро- та вантажопотоку, зменшенню черг, прискоренню паспортного контролю і загальному зменшенню кількості незадоволених тривалими та неприємними процедурами на кордоні. Статистика свідчить, що у порівнянні з 1999-м у 2002 році кількість пропущених через кордон громадян зростає на 8,9 млн осіб, а транспортних засобів – на 2 млн одиниць. Загалом за 1991–2003 роки контролерський склад ПВУ пропустив через державний кордон України 700,12 млн осіб та 134,82 млн транспортних засобів.

Успішному вирішенню цих завдань сприяло застосування технічних засобів прикордонного контролю, які призначені для підвищення надійності, якості, оперативності та культури прикордонної перевірки. Їх застосування сприяє частковому зменшенню навантаження на особовий склад, який відіграє ключову роль у службі, та скороченню часу на прикордонні формальності. В пунктах пропуску вони використовувалися для перевірки документів на право в'їзду або виїзду з України, огляду транспортних засобів і вантажів, що прямують через державний кордон, контролю

режиму в пунктах пропуску, виявленню зброї, боєприпасів, радіо-активних та інших заборонених до ввезення і вивезення з України предметів та матеріалів, вирішення інших оперативно-службових завдань.

Аби пункти пропуску України відповідали сучасним стандартам, забезпечувалася надійна охорона державного кордону, вирішувалися питання щодо їх технічного переоснащення, надходила нова спеціальна техніка різноманітного призначення.

З метою заміни застарілого устаткування проводилися роботи

„ Історичною подією цього етапу стало підписання Президентом України Закону «Про Державну прикордонну службу України», яким на базі Прикордонних військ створювалася Державна прикордонна служба – правоохоронний орган спеціального призначення. Саме цей Закон та інші нормативно-правові акти, прийняті у 2003 році, створили правове підґрунтя для реформування.

за цільовою науково-технічною програмою, що виконувалася вітчизняними виробниками. Вона включала в себе мобільний комплекс прикордонного контролю «Потік», який з 1993 року почали активно впроваджувати в пунктах пропуску, та автоматизовану систему паспортного контролю «Гарт-1П» як складові автоматизованої інформаційної системи прикордонного контролю. Спочатку такі системи приймалися на озброєння в пунктах пропуску для повітряного сполучення «Бориспіль», «Харків», «Дніпропетровськ», автомобільного сполучення «Рава-Руська», «Шегині». Згодом всі пункти пропуску були забезпечені новими технічними засобами.

Здійснення прикордонного контролю та пропуску осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна потребувало повсякденної копіткої роботи щодо дотримання режиму в пунктах пропуску через державний кордон і координації діяльності з цього питання з представниками

взаємодіючих міністерств та інших органів виконавчої влади. Так, прикордонники, керуючись з 1994 року Інструкцією про порядок виконання й обліку оперативних завдань стосовно осіб, які прямують через державний кордон України, а згодом Поло-

женням про порядок надання Прикордонним військам і виконання ними доручень правоохоронних органів щодо осіб, які перетинають державний кордон України, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 22 січня 2001 року № 35, виконували доручення правоохоронних органів. Наприклад, тільки у 2001 році в пунктах пропуску виконано 2,5 тис. таких доручень, наслідком яких було затримання 37 рецидивістів та 90 осіб, які перебували в розшуку. Співробітники СБУ та МВС також надавали інформацію про можливі порушення та допомагали підрозділам прикордонного контролю виявляти зловмисників. А з працівниками митниці здійснювалася постійна взаємодія в пунктах пропуску. Тільки в 2001 році під час спільних дій було затримано 110 одиниць зброї, понад 4000 штук боєприпасів, контрабандних товарів на суму понад 6 млн гривень. **К**

Юрій СИЧЕВСЬКИЙ
ПРОДОВЖЕННЯ У НАСТУПНОМУ НОМЕРІ

ІСТОРІЯ ОДНОГО ЦЕЗАРЯ

Не меркнуть в наших душах такі одвічні духовні цінності, як доброта, любов, відданість, вірність. Та сьогодні мова не про людей та їхні душевні щедроти. Моя розповідь про службового собаку, який своєю вірністю схвилював мене до сліз...

Історія ця почалася понад десять років тому. Молодий прикордонник – кінолог прибув на місце служби, а з ним його вірний помічник. «Ми з Цезарем старі бойові друзі», – з гордістю розповідав старший прапорщик Сергій Нагорний. – Розумний, кмітливий, терплячий, він не раз і не два допомагав мені в таких складних ситуаціях, коли, здавалося, вже край. Вірнішого друга в моєму житті не було і не буде...». В запасі у Сергія був невичерпний запас неймовірних історій про свого улюбленця. Який він винахідливий, сміливий, відданий.

І це не перебільшення. Ніколи Цезар не підвів свого господаря. Одного разу добре натренована вівчарка «виноухала» групу нелегалів, що замаскувалася у схованці, обладнаній у вантажівці, іншого – спрацювала на вибухівку та наркотичну сировину. І це лише два епізоди із прикордонного життя служаки Цезаря. А скільки їх було за роки служби... Є що згадати і прикордоннику, і його вірному помічникові.

Та минав час. Сергій продовжував нести службу на кордоні, а Цезар на той час вже вичерпав свій «ресурс»: професійний вік службового собаки короткий... То було нелегко як для чотирилапого «служаки, так і для його господаря. І проблема не в тому, куди подіти «пенсіонера». Родина Нагорних так прив'язалася до Цезаря, що й мови не було, аби кудись віддати його після виходу на заслужений відпочинок. Обладнали затишний вольєр, любили й балували, як дитину. Та цього виявилось недостатньо.

Щоразу, коли Сергій вирушав на службу, Цезар так жалібно скавучав, що серце краялося від жалю. Якби міг говорити людською мовою, то, мабуть, сказав би: «Що ж ти залишаєш мене отут, господарю, я ще не готовий відлежувати боки, я маю бути там, поряд із тобою...» Дивитися на ті страждання було несила. І ось одного разу дружина Сергія не витримала і... відчинила вольєр. Не звертаючи уваги на господиню, Цезар стрімголов помчав дорогою, що петляла полем, долаючи кілометр за кілометром не близький шлях до застави.

Ось на горизонті з'явилися перші будівлі прикордонного пункту пропуску. Це додало сил, і він прискорив біг. Швидше, швидше – туди, до своїх... Там він потрібний, там його життя! Що це, просто звичка? Та ні, щось набагато більше. Кордон став сенсом його існування, туди рвалося його вірне серце!

Прикордонники одразу ж помітили свого колишнього «колегу». «Дивіться, та це ж наш Цезар! Звідки ти взявся, друже! – радо зустріли вони втомленого далекою дорогою собаку. – І вистачило ж духу на цілих десять кілометрів! – дивувалися вони». А той радо стрибав, весело мотав хвостом... Хлопці вже збирали ласощі, щоб пригостити дорогого гостя, та Цезар і не глянув на ті гостинці, а мерщій подався до загального автомобільного потоку, що стрічкою перетинав кордон. Звично наближаючись до кожного авто, він пригнувся, відходив і знову повертався. Добре знав свою справу. А потім, втомившись, адже роки таки беруть своє, знаходив затінок, і, перепочивши, з почуттям виконаного обов'язку вертав додому.

І так щодня, день у день... «Погляньте, знову Цезар добирається на службу! – жартували правоохоронці, спостерігаючи, як до прикордонного посту поволі наближається вже немолода німецька вівчарка. І щоразу все повторювалося: колишній чотирилапий «правоохоронець» обходив автомобільний потік закордонного прямування, відпочивав – і повертався до села. Випало й мені побачити його: я саме приїхала відвідати сина-прикордонника у село Старокозаче, що на Одещині. Це він і розповів мені цю зворушливу історію.

Час невідворотно спливав. Багато чого змінилося в житті Цезаря, та незмінною залишалася його туга за кордоном. Одного дня він вже не зміг, як завжди, вирушити в дорогу... Відтоді просто виходив на шлях і проводжав сумним поглядом господаря, який йшов туди, де назавжди залишилася частинка його відданої душі...к

Враженнями поділилася
Людмила КАТЕРИНИЧ

ЗАСІЧНА ЛІНІЯ

ВІД «ПОЧИНУ» ДО «ЗАМКА»

У 1503 році внаслідок московсько-литовської війни території Чернігово-Сіверщини були включені до складу Московської держави. Вони стали першими українськими землями, приєднаними московськими князями. Однак це не означало лише збагачення Московського царства, адже як приєднані українські землі, так і південно-східні терени самої Московщини перебували під постійною загрозою татарських набігів, що траплялися кілька разів на рік. Отже, на першому плані були завдання спільної організації ефективних прикордонних структур, що в протистоянні з кочовиками значно ускладнювало справу.

Відомо, що саме в цьому напрямку проходила більшість татарських шляхів, так званих сакма, якими й здійснювалися набіги. Головна дорога степових кочівників звалася Муравським або Царським (інколи нею ходив сам хан) шляхом. Муравський шлях пролягав від самого кримського Перекопу до Тули, проходив між витоків багатьох річок, але не перетинав жодної з них. Від нього відгалужувалися Ізюмський та Кальміуський шляхи. Перший брав початок у верхів'ях Орелі і проходив Ізюмським та іншими повітми Харківської губернії, з'єднуючись з Муравським на Курщині. Кальміуський відходив ще далі на схід і тягнувся від витоків Молочних Вод до міста Ливен в Орловській губернії, проходячи Харківщиною, Вороніжчиною й Курщиною. Окрім цих головних було ще

чимало інших, як-от Бакаєв, Кончаковський. Отже, татари добре знали дорогу в Московщину і обирали такі шляхи, щоб глибокі й широкі річки не були для них перепорою. А коли все ж траплялася яка річка, то тут у них були свої особні броди або перелази. Відомо одинадцять таких бродів на Дінцеві, чотирнадцять – на річці Тиха Сосна, а також на Сеймі, Коломаці, Вовчій, Мерчику, Осколі.

Важко було прикордонним караулам прослідкувати за рухом активної й постійно маневруючої татарської кінноти, а ще важче вчасно зібрати у потрібному місці війська, щоб дати відсіч ворогу. Тож, не знайшовши нових ефективних способів протистояти кочовикам, у Московському царстві повертаються до випробуваних – будівництва на кордоні суцільних укріплень. Їх назвали Засічними лініями. Та хоча й різнилися вони за

формою й методами спорудження, по суті, виконували ті самі функції, що й Велика китайська стіна, римські лімеси та Змієві вали, – затримували просування ворога. А вже кочівникам, щоб знайти обходи, проходи, потрібен був час, а отже, втрачався ефект раптової, руйнувалися плани, вносилися невизначеність у маршрут руху, що дозволяло вчасно виявити нападників і зібрати сили для оборони. Такі укріплення створювали для них небезпеку і на зворотному шляху та полегшували їх переслідування.

Відомо, що перша, так звана Велика засічна лінія, будується по південно-східному кордоні протягом XVI–XVII ст. Вона створюється як глибокоешелонувана оборонна структура і в результаті до середини XVI ст. складається з трьох оборонних смуг: перша – сторожові застави і козаці станиці, що виступали в поле, друга – укріплені фортеці і сама засічна лінія, третя проходила по річці Ока, де постійно стояли полки й артилерія. Засічна лінія являла собою складний оборонний комплекс, що складався з укріплених фортець, лісових та водних перепон, спеціально створених по лінії містечок з різномірними укріпленнями, які захищали найважливіші шляхи і відкриті простори, що ними наступали ординці. Вже у XVI ст. це була безперервна лінія оборони на фронті близько тисячі кілометрів. Глибина її перевищувала 200 км, а сторожові застави виступали далеко вперед.

У засічній лінії широко використовувалися як природні перепони – річки, яруги, пануючі висоти, так і штучні – земляні вали з частоколами, вовчі ями. Головною перешкодою для кримської кінноти були ліси, непрохідність яких посилювалася штучними лісовими завалами – так званими засіками (звідси – «засічна лінія»). Деревина зрубувалися вище людського зросту і валилися в напрямку степу так, що кінець стовбура залишався лежати на пеньку. За станом завалів слідувала спеціальна засічна стража. В облаштуванні засічної лінії брали участь і місцеві мешканці. На високих деревах і курганах на відстані видимого зв'язку виставлялися дозорні, які димами повідомляли про небезпеку.

Основою прикордонної служби в досліджуваний період була сторожа, в обов'язки якої входило відіждити в степ, спостерігати за просуванням кочовиків, перехоплювати «язиків», а за необхідності – вступати у збройні сутички і навіть переслідувати противника. Саме від сторожової служби залежало вчасне попередження про небезпеку, напрям руху і кількість ворогів, що давало можливість належно підготуватися до оборони. Охороняли кордони «городові козаки», відомі на цій службі з першої половини XV ст. Це були вільні люди зі всіх станів, які за свою службу отримували землю і звільнялися від податків. Також широко використовувалися у прикордонній службі

вільні козаки, як з козачих станиць, так і з прикордонних городів, діти боярські (молодша дружина), у середині XVI ст. – опричники. Масово залучалися й українські переселенці, яким цар надавав певні пільги. У Тулі, Кромах, Курську утворюються колонії з українських козаків, а з часом і в окремих прикордонних пунктах. Так, у містах Короча, Усерд, селищі Яндовище українці становили більшість населення. Як і в княжі часи, до охорони кордонів заохочують і самих кочовиків, поселяючи в прикордонних укріплених містах татарських царевичів, які переходили зі своїми ордами на службу Москві.

На початку XVII ст. Велика засічна лінія руйнується татарами. З часом її відбудовують, але частину укріплень споруджують вже на нових рубежах. А центром усієї системи оборонних споруд стає місто-фортеця Білгород (1598 р.), тому й назву вона отримує також нову – Білгородська засічна лінія. Будувалася вона протягом дев'яноста років, з 1587 по 1677-й, і включала близько 30 міст-фортець, з'єднаних земляним валом та іншими укріпленнями. Ця засічна лінія отримує адміністративний поділ. Кінець великої засічної ланки називався «замок», можливо, звідси й пішла назва «кордон на замку». Початок ланки звався «почином» засіки, місце стику двох зустрічних ланок – «сутками», з'єднання ланок – «цуцпом», а кордони біля «замка» – «стичними».

Засічна сторожа, за даними 1631 року, нараховувала 27 засічних голів, 13 прикажчиків, 140 сторожів. У такому вигляді вона проіснувала до другої половини XVII ст. До охорони засічної лінії все більше залучалося місцеве населення, яке повністю охороняло ділянки, де не було засічних голів та сторожів. Воно зобов'язане було слідувати, щоб через засіку не прокладалися дороги і стежки, а в час небезпеки виставляли ополчення і «подимовних людей з вогненным боєм». Продовжується й будівництво нових міст-фортець, які заселяються представниками нижчих станів, що наймаються на службу і наділяються землею.

І ще один елемент захисту кордону – військові полки, які дислокувалися у прикордонних містечках. Сторожовий полк (801 чол.), Передовий (884 чол.), Великий (1649 чол.) та багато інших, очолювані воеводами, формували рухоме військо, перед яким стояло основне завдання – бути постійно готовим до відсічі ворогові на кордоні. Тому й дислокація та кількість його не були постійними, а залежали від обставин і обстановки на кордоні.

Ці заходи не зупинили набігів степовиків, проте дали можливість відбивати наступи і тиснути ворога на південь. Станична і сторожова служби зі всією системою прикордонних укріплень все далі просувалися вглиб степу. **к**

Доктор історичних наук, професор МИКОЛА КАБАЧИНСЬКИЙ,
малюнки ГРИГОРІЯ ЗОРИКА

На сторінках журналу «Кордон» ми раді презентувати нову рубрику «Слов'янський світ». Своєю появою вона завдячує незвичайній книзі — словнику-довіднику міфологічних уявлень, вірувань, обрядів, легенд та їх відлунь у фольклорі і пізніших звичаях українців, братів-слов'ян та інших народів. Ця праця знайомить з гарівним світом праслов'янського міфосвіту, з його магією, метаморфозами, з ієрархією у ньому богів, духів, з багатством народних обрядів. Її автори на основі різних досліджень, етнографічних праць, спостережень, розвідок по крихті дбайливо зібрали і систематизували великий матеріал — з маленьких осколків знань і відомостей, що дійшли до нас. З усього складається велична картина світобачення далекого слов'янського предка.

Серед іншого, окремим розділом детально розглядаються поява й розвиток у наших далеких предків зброярської справи та видозміни їхніх бойових обладунків. Зі знайомства з цим дослідженням ми і розпочинаємо...

...Слов'яни набагато менше прославилися у іноземних істориків, які за звичку слідували громи бітв і мало поважали пиху велич народів... Пізніше, коли слов'яни, збуджувані прикладом гунів, аварів і булгар, почали криваві війни на Дунаї з греками, а на Ельбі з німцями, то й іноземні історики стали все більше говорити про них.

Шафарик

РІЖУЧА Й КОЛЮЧА ЗБРОЯ

АКІНАК

Короткий меч перських воїнів. Грекомовні автори минулого називали акінаками скіфські короткі мечі. Проте дослідники (зокрема Є.В. Черненко) довели, що скіфський меч і акінак — різні речі. Перехрестя акінаків завжди входить у піхви, чого ніколи не буває у скіфських мечах. Акінаки коротші. Середня довжина скіфського меча — 40–60 см, ширина — 4,5–6 см. Парадні екземпляри мали обтягнуті золотим листом руків'я і піхви, прикрашені зображеннями у звіриному стилі та обтягнуті фарбованою шкірою. Від верхньої частини убік відходила підтрикутна лопасть, на якій меч кріпився до поя-

са. Судячи із зображень, скіфські мечі носили з правого боку, ближче до середини пояса. На кінцях піхв наявні розширення (бутеролі) — найчастіше невеликі, іноді — значні.

КИНДЖАЛ

Зброя ближнього бою з двосічним клинком довжиною не більше 50 см, призначена для колючого удару, рідше — для ріжу-

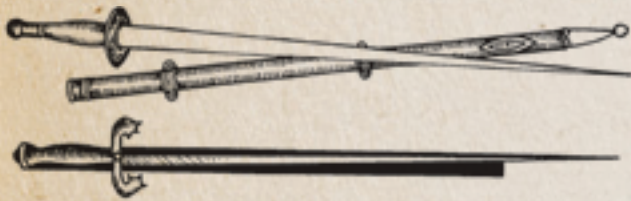
чого. Бронзові кинджали з'являються у IV тис. до н.е. в Єгипті та Палестині, а в середині III тис. до н.е. досягають Індії та Ірану. Наприкінці III — на початку II тис. до н.е. з країн Близького Сходу через Кавказ вони потрапляють до Східної Європи.

Перші металеві кинджали відомі серед матеріалів трипільської культури і датуються кінцем IV тис. до н.е. Дев'ять кинджалів (скрамасаксів) знайдено археологами у похованнях X ст. разом із мечами. Їх довжина сягає — 50 см, ширина 2–3 см.

КОНЧАР

Кончар, кончер, кончал – різновид ручної холодної зброї, прямий меч, що мав три- або чотирикутне лезо. Призначався для колючих ударів і використовувався проти супротивника, захищеного кільчатим обладунком. Кончар носили з правого боку на пасі або при сідлі. Рукоять його мала таку ж конструкцію, як і в класичного меча, тільки перехрестя іноді змінювали на круг (прообраз чашовидної захисної гарди, що в подальшому широко використовувалася на палахах, які також були трансформацією меча). Кончар вкладався у піхви, що виготовлялися з дерева і обтягувалися шкірою або дорогою тканиною. Вони стягувалися металевими обоймицями, мали металеве вустя та кінцівку у вигляді кульки («яблущка»). Про використання кончарів у княжому

війську є свідчення кінця XIV ст. – сказання про Куликовську битву 1380 року, але цілком можливо, що вони мають більш давнє походження. Кончари належали до шляхетної зброї, а тому, як правило, були прикрашені коштовностями й виготовлялися з високоякісної сталі (булату).

МЕЧ

*«Святість меча прийшла зі світу степів,
а германці відіграли тут роль посередників.
Її творці – франські народи».*
(Фрэнк Кардінні)

Холодна рубляча наступальна зброя, що має лезо або двосічний клинок, призначений для рубання, рідко – для колючих ударів, перехрестя та рукоятку. Археологічні знахідки свідчать, що мечі довжиною від 65 до 70 см відносяться до коротких і призначені для пішого бою, від 70 до 90 см – універсальні, більше за 90 см – для вершників. Ширина леза 4–6 см. Перетворення кинджала у меч відбулося на просторах Євразійських степів у I тис. до н.е. Значного поширення мечі набули у VII–IV ст. до н.е. Їх батьківщиною дослідники вважають Анатолію. Там (у Дораку) був знайдений меч, що датується серединою другої половини III тис. до н.е., виготовлений він з метеоритного заліза.

Лезо меча було загострене з двох боків, тобто мало дві ріжучі кромки. Пласкі його частини мають назву голомя або голомені. На них практично завжди робили широку канавку – долу, що починалася від рукоятки і закінчувалася біля вістря. Іноді замість однієї широкої робили кілька вузьких дол. Доли відігравали роль ребер жорсткості й забезпечували стабільність леза. Мечні клинки могли бути без дол – це так звані лінзоподібні леза (у розрізі). Такі мечі швидше належать до зброї, що походила зі Сходу (Китай, Тибет), і не були поширені у східних слов'ян. Лезо від рукояті відділяло перехрестя приблизно по 10 см у бік кожної ріжучої кромки. Іноді дужки його були трохи вигнуті у бік, протилежний рукояті. Рукоять монтувалася на черені (видовжена кінцівка леза, протилежна вістря) і закінчувалася круглим або видовженим набалдашником – «яблуком», перехрестя називалося «огнивом». На відміну від шаблі меч – типова руська зброя, дорогий, унікальний предмет озброєння, що часто передавався у спадок від батька синові.

Виробництво мечів було особливим, дуже розвиненим ремеслом Середньовіччя. Кожен меч проходив через багато рук: операціями із заготівлі металу, витягування полоси, полірування, гартування, заточки леза, насадки рукояті, виготовлення піхв займався окремий майстер.

Арабські письменники того часу відзначали, що русичі постійно носять мечі – плоскі, бороздчаті, широкі у рукояті, вузькі біля вістря – і вбачають у них засіб до існування, єдиноборствують ними на суді. Під час укладання угод вони також клялися на мечах і щитах. Відтак меч був військовим і державним символом: «князь бо не туне меч носить, в помсту злодіям, а в похвалу добро творящим...» (Лаврентіївський літопис, 1212 р.); «заїті мечем» – означало завоювати місто або територію, «взаїмать меч супроти» – розпочати війну.

Мечі носили в піхвах на пасі з лівого боку. Піхви виготовляли з дерева, обтягували шкірою або дорогою тканиною, прикрашали металевими (подекуди дорогоцінними прикрасами). Слов'яни запозичили мечі у варягів, які, у свою чергу, взяли їх від франків. Меч був коштовною, шляхетною зброєю. Сам факт володіння ним свідчив про певний соціальний рівень його власника.

У XIV–XV ст. перехід від кольчуги до дощатих обладунків вплинув на еволюцію мечів. Набірні обладунки в бою легше було проколоти, ніж розрубати. Тому меч стає колючо-рублячою зброєю. Він був довшим (120–140 см), рукоять також більша – «полуторна», перехрестя – пряме і довге (до 26 см). На клинку з'являються трирядні доли (жолобки, що йдуть вздовж леза). Інколи мечі робили без дола, але з гранями.

Меч, клинок із високоякісної міцної сталі особливого гарту з узорчатою поверхнею називали булатом (таку назву мала сама сталь).

У слов'янському епосі та в книжковій традиції середніх віків згадується чарівний меч-самосік (саморуб, кладенець) – чудодійна зброя, володіння якою забезпечує перемогу над будь-яким ворогом.

Вислів «вогнем і мечем» походить від давнього способу обробляти рани, коли їх вирізали мечем і припікали вогнем. «Що

не зіплюють ліки, те зіплює залізо, що не може зіплити залізо, то зіплюється вогнем» (Гіппократ). У пізнішій творчості давньоримських поетів I ст. до н.е. Овідія, Проперція та ін. цей вислів вживається у значенні «знищити ворога мечем і пожежами».

Мечник: 1) У Київській Русі в IX–XII ст. – особа, яка належала до молодшої князівської дружини і разом з дитським виконувала деякі судові функції, зокрема, брала участь при випробуванні «залізом»;

2) У Речі Посполитій – особа з почту короля або великого князя, яка під час урочистих церемоній несла перед ним меч. Коронний мечник здійснював також військове судочинство. У XVII ст. мечник – почесний шляхетський титул. **к**

Продовження у наступному номері.

О.А. КОНОНЕНКО, ТЕКСТ,
В.А. КОНОНЕНКО, ХУДОЖНЄ ОФОРМЛЕННЯ

НЕБЕСНА РОСА

НЕБЕСНА РОСА

Світлочолий Світанок відкинув чорну небесну ковдру і сповістив про початок нового дня.

Відразу випурхнула на світло юна дівка – Зоря ранкова. Потягнулася, засміялася дзвінко і дістала з подолу довгої полотняної сорочки чарівні ключі. Ще хвилюк зачекала, а потім відімкнула блакитні небесні ворота і розчинила їх навстіж легким порухом рук.

Тієї ж миті побігли по Небу яскраві промені, злетіли на Землю, взялися цілувати листочки, пестити траву. Викотилася з небесних воріт золота колісниця. А в ній – юнак-Сонце. Усміхнений, привітний, веселий. Плеще в долоні, шле м'які промінці в усі кінці. Сам собою гордий, бо ж він день починає.

Світанок свою справу зробив – слави йому не треба – пішов спочивати, бо нелегка робота – нічну ковдру піднімати.

А Зоря побачила, як юнак-Сонце записався, засяяв, і так її це потішило, що розсміялася вона голосно, наче дзвіночки від Неба до Землі розсипала.

Почув той сміх юнак-Сонце, роззирнувся навкруги і немов отетерів – запримітив прекрасну Зорю ранкову. Роздивився ближче її красу, голосом співучим заслухався, замилувався... Закохався юнак-Сонце, мовив:

– Ходи до мене, дівчино, будемо завжди разом, мила ти мені!

– Гарячий ти дуже, обпечеш! – сміється Зоря.

– Буду любити тебе, як ніхто. Променями бавитиму, на колісниці по Небу возитиму! – закликає юнак-Сонце.

– Ти гарний, – каже Зоря, – та не бути нам у парі – спалиш мене.

– Яка ж ти! – розсердився гарячий юнак. – Усі мені підкоряються, ніхто і ніщо у світі не суперечить! Будеш моєю! Я тебе примушу!

І помчав колісницею по Небу, намагаючись схопити Зорю. Кинулася вона втікати. Спочатку жартома, думала, що то гра така. Але бачить, що юнак-Сонце не жартує, все ближче і ближче жаром обдає. Озирнулася, а вогняна колісниця вже над нею зависла, юнак-Сонце в обличчя променями бризнув...

Зойкнула дівка-Зоря, розсипалася крихітними краплинками й упала на землю дрібною Росою.

Упала й бідкається кожною росинкою: яка ж від мене користь тепер? Та недовго довелося їй плакати-тужити. Бджілки-трудівниці якраз на той час втомилися, посідали на травинки, на квіточки. Дивляться – роса! Напилися роси тієї небесної – де у них і сили взялися. Загули, мед пахучий у вулики понесли...

З того часу і кажуть люди, що бджоли небесну росу п'ють, тому мед такий солодкий, смачний і корисний. Навіть боги на небесах квітковий нектар п'ють. Значить, і мед – божий напій.

А Зорю ранкову люди вістункою називають, бо вона про новий день вісточку приносить, хоча й потерпає потім від променів сонячних **к**

Олексій КОНОНЕНКО

ТАЙНА

*Тунис, 7 мая 1943 г.
Карфаген, 214 г. до н.э.*

Сколько времени довелось Наде пробыть в маленьком дворике стовичного пригорода, прячась за оливковым деревом, понять было трудно. Повелительница Судеб, сидящая на небольшом кухонном табурете рядом, перебирала пальцами, перекладывая с ладони на ладонь свой перстень, монотонно проговаривая на непонятном языке долгую-долгую молитву. Вскоре очередным взрывом разнесло остаток стены, защищавшей оливковый дворик от улицы, где шёл бой. Теперь советская разведчица вновь видела англичан в коротких штанишках и смешных касках,

похожих на металлические панамки от солнца с широкими полями. Бой постепенно смещался в глубь города, старшая подруга читала древнюю молитву, а Надя для спокойствия подвинулась к своей Повелительнице, прижавшись щекой к её плечу. Через некоторое время перед глазами разведчицы начали теряться очертания домов, людей, бронетехники и оливковых деревьев, голос Владычицы Судеб теперь звучал громче, а Надя инстинктивно потянулась к пальцам своей спутницы – туда, где жил неведомой, но всеильной жизнью могущественный перстень, имевший власть над бесконечным количеством человеческих жизней, стран и народов. Вскоре исчез грохот пушек, а вместо него

вернулся приятный шум моря. Ещё немного – и перед двумя молодыми женщинами вновь открылась водная гладь, пальмовая хижина, длинная полоса недавно вытоптанного войсками карфагенян песчаного пляжа. Вокруг не было людей, но где-то неподалёку слышалось множество голосов.

– Тебе тоже любопытно взглянуть, киска-шпионка, – сказала Владычица Судеб, увлекая за собой растерянную спутницу. – Думаю, если мы пройдем немного вдоль пляжа и вглубь пальмовой рощи, то увидим результаты моего тяжёлого труда.

Идти пришлось буквально несколько минут. Поднявшись на небольшую сопку, двум молодым женщинам в лучах заходящего солнца открылась трагическая

ВЛАСТИ

картина недавнего сражения. Всюду, насколько мог охватить глаз, среди пальм на песке лежали сотни безжизненных тел. Точнее даже, мертвецы были буквально навалены друг на друга. К ужасу и недоумению Нади значительную часть погибших солдат составляли британцы в коротких штанишках со смешными касками на головах. Видимо, в рукопашной схватке их винтовки с примкнутыми штыками выглядели достаточно беспомощно против копий тяжелой ливийской пехоты. Глядя на трупы людей и животных, легко было представить англичан и новозеландцев, растерянных,

несла Владычица Судеб. – Но моя дружба с Гансом такого поступка не предполагала. Не стоило так деликатничать даже с друзьями... Англичане же соблюдают столько условностей, столько формальностей. Им, чтоб увидеть в человеке врага, нужно провести ряд переговоров, обменяться ультиматумами, нотами... Я разочарована, очень, очень.

«Чем же она разочарована, – думала Надя. – Повелительнице мало этой горы трупов?! Хочется, чтоб погибло ещё больше людей? И для этого она использует свои неслыханные возможности... Владычица пытается менять ход исто-

ценой своих жизней дали возможность небольшому римскому десанту, только прибывшему на африканское побережье, закрепиться, избежать сражения и уйти на территорию местных племён, настроенных на ведение диалога с сенатом Римской республики. Стрелковое оружие погибших англичан ливийские солдаты так и не смогли использовать по прямому назначению, не понимая, что с ним делать. На следующий день по чьей-то подсказке практически не охраняемый никем обоз с английским трофейным оружием был захвачен разведотрядом римлян. Эти винтовки и патроны впредь ничем не

Владычица пытается менять ход истории, жонглируя тысячами судеб, бросая на алтарь своих желаний батальоны и полки! Вот они, герои, пропавшие без вести, ушедшие воевать за свободу британского народа, но сложившие свои головы под стенами Карфагена среди финиковых пальм.

обескураженных перед преобладающим противником – конницей и пехотой Карфагена. Отсутствие немцев, слоны вместо танков, дротики, которыми карфагеняне прошивали насквозь невиданных чужеземцев, первые встречные залпы по ливийским меченосцам, прикрывающимся от пуль деревянными щитами... Очевидно, что карфагеняне приняли светлокожих британцев за римлян и агрессивность пунов была объяснима. Англичане же, скорее всего, так ничего и не поняли, вряд ли смогли организовать оборону, а отступление превратилось в бегство.

– Жаль, я могла сюда направить немцев, они быстро понимают, по кому следует стрелять, – словно разговаривая сама с собой, произ-

рии, жонглируя тысячами судеб, бросая на алтарь своих желаний батальоны и полки! Вот они, герои, пропавшие без вести, ушедшие воевать за свободу британского народа, но сложившие свои головы под стенами Карфагена среди финиковых пальм.»

напоминали о себе последующие двенадцать лет, после чего сыграли роковую роль в битве карфагенян с римлянами при Заме, решив исход Второй пунической войны.

ДМИТРО АКИМОВ,
ДАЛІ БУДЕ

Карфаген, 214 г. до н.э.

Несколько сот британских солдат, оказавшихся на пути карфагенян,

ІРИНА БІЛИК
Співачка, поет, композитор

- Ірину Білик називають символом української поп-музики за велику кількість хітів, часту зміну іміджу, впливовість і значимість для шоу-бізнесу України.
- Восени 1995 року вона відправилася в концертний тур «Нова» – перший в історії сучасної української поп-музики.
- Удостоєна звання Заслуженої в 1996 році і Народної в 2008-му.
- Всього на рахунок Білик – більше 100 пісень, понад 40 кліпів, 13 хітових альбомів, незліченна кількість концертів та участь у багатьох телевізійних проєктах.

Створити диво

Центральний музей Державної прикордонної служби України, який наприкінці минулого року змінив місце дислокації, готується до офіційного відкриття. Але його вже відвідали більше тисячі громадян! Серед перших його гостей та шанувальників стала й відома співачка, народна артистка України Ірина БІЛИК.

Годі й говорити про те, що персоналу відомчого музею та робочій групі Навчального центру доручили вельми непросту справу – створити нову експозицію на тисячі квадратних метрів, і це при тому, що колишня була розміщена на двохсот п'ятидесяти квадратах. Та завдяки наполегливій праці завзятих і відповідальних співробітників усього за три місяці заклад відчинив двері для своїх відвідувачів.

Працівники відомчого музею долучилися і до наукової діяльності. Незабаром на базі закладу планується проведення першої науково-практичної конференції на тему Великої Вітчизняної війни «Погляд із сучасності. Рік 2013». Нею науковці Черкащини планують відкрити цикл заходів, присвячених 70-й річниці визволення України від фашистських загарбників та 70-й річниці Перемоги.

Професіоналізм працівників музею та робочої групи нещодавно оцінила яскрава та епатажна співачка, поет і композитор Ірина

Білик. Зірка побувала на Черкащині у рамках спільного з гуртом ТІК всеукраїнського туру під назвою «Кращі українські хіти». Він тривав цілий місяць під знаком святкування 25-річного ювілею творчої діяльності зірки української естради і охопив 24 міста. До речі, за найбільшу кількість концертів у межах одного туру Ірина Білик та ТІК потрапили до книги рекордів України. Попри дуже щільний гастрольний графік, співачка знайшла час, аби побувати в гостях у прикордонників. На запрошення полковника Ігоря Момота вона відвідала прикордонний Навчальний центр і завітала до Центрального музею ДПСУ.

Нагадаємо, що в Ірини із «зеленими кашкетами» давня дружба. Ще восени 1999 року вона побувала у колишньому Івано-Франківському прикордонному навчальному загоні, де проходив строкову службу її молодший брат Сергій. Тоді приїзд естрадної зірки став приємним сюрпризом не тільки для нього, а й для персоналу всього підрозділу. Щиро ра-

діючи знайомству з відданими своїй справі охоронцями рубежу, Ірина з цікавістю розпитувала про особливості прикордонної служби, та й сама відповідала на безліч запитань, роздавала автографи, фотографувалася та дала концерт просто неба на стройовому плацу. Згодом з нею познайомився колектив журналу «Кордон», якому вона люб'язно погодилася дати інтерв'ю. І хоча відтоді вже сплило багато років, зірка й досі радо зустрічається з охоронцями рубежу.

Щодо останнього візиту слід відзначити, що Ірина Білик була в захваті від оновленої експозиції музею. Після змістовної екскурсії вона у притаманній їй емоційній манері зауважила: «Це ж треба так любити свою справу, щоб створити таке диво!..» Вона пообіцяла, що наступного разу обов'язково поповнить зібрання музею експонатами з власної чималої колекції нагород і подарунків. **К**

ВАЛЕРІЙ ВИШНЕВСЬКИЙ

Григорій ЧАПКІС

НА СЛУЖБІ У ТАНЦЮ

ФРАНЦУЗЬКИЙ ПИСЬМЕННИК ЖАН БАТИСТ МОЛЬЄР СТВЕРДЖУВАВ, ЩО ВСІ ХВОРОБИ ЛЮДСТВА, ВСІ ПОЛІТИЧНІ ПОМИЛКИ Й НЕВДАЧІ ВИЗНАЧНИХ ЛІДЕРІВ ВІД НЕВМІННЯ ТАНЦЮВАТИ. Кажуть, той, хто наближається до своєї мети, – танцює. Та є генії, чия біографія написана танцем, для кого він є духовним одкровенням і сенсом життя, як, наприклад, хореограф, лауреат трьох міжнародних конкурсів, народний артист України Григорій Чапкіс.

– Григорію Миколайовичу, Ви – танцюрист від Бога. То що ж таке танець у Вашому розумінні?

– Танець – рух, життя в усіх його проявах. Це моє єство, музика моєї душі, грація, елегантність, краса й здоров'я. Найліпші ліки від усіх хвороб – ось що таке танець. Крім того, це вміння бути джентльменом, вміння фліртувати, правила поведінки та хорошого тону і найголовніше – любов.

– Минають роки, на зміну одним композиторам, хореографам приходять інші. З'являються нові стилі. А що, на Вашу думку, залишається незмінним у мистецтві?

– Справжнє мистецтво – це талант плюс титанічна праця. Можна бути талановитою балериною і не досягти успіху, бо не вистачає наполегливості. Разом з тим, можна багато працювати, проте без таланту це буде лише фізична робота. Я виконував різні танці у своєму житті. Звісно, є танцювальні новинки, так звані «танці-одноденки»: брейк-данс, хіп-хоп, вулицьні танці, які створюють звичайні хлопчачі з вулиці. Ці танці конкурують, а класика – вічна. Візьміть вальс. Йому більше двохсот років, але він і досі незмінно панує на танцювальних майданчиках, танго – понад сто, а він також вважається сучасним танцем. Існує аматорське мистецтво, історико-побутові танці. Ми їздили свого часу селами та хуторами, збирали і складали український танець з розрізнених елементів. Виявляється, кожна область має свій танець. Він народжується в народі, в сюжетах, головах режисерів та постановників.

– Як сталося, що Ви присвятили своє життя танцю? Адже Ваша мама, наскільки мені відомо, ніколи не сприймала серйозно Вашу танцювальну кар'єру і все допитувалася, коли ж нарешті її син займеться справжньою справою.

– Танцювати я почав з двох років. Мене зранку витуряли на вулицю – там починався мій день, серед таких же злидарів, як і я сам. У нашій «інтернаціональній компанії» кого тільки не було – болгар, румуни, бессараби, молдавани, трансильванці, буковинці, євреї. Там я почав свою, так би мовити, танцювальну кар'єру. І тим заробляв, адже переді мною клали шапку, куди перехожі кидали мідяки. Так як сьогодні на вулицях танцюють брейк, так ми танцювали цирку, молдаванеску, циганочку, бариню, та все що завгодно.

Та своїм запитанням Ви торкнулися величезного пласту мого життя, зачепили за живе. Моя мама не знала грамоти, ніколи було вчитися. Коли їй виповнилося чотирнадцять, дідусь привів чоловіка і сказав, що це її суджений. Робити нічого – згодилася, адже тоді були такі часи. В тринадцять-чотирнадцять дівчатка виходили заміж, щоб об'єднати бізнес, поєднатися сім'ями, і ніхто не говорив про кохання – слово батька було законом. Ось так дівчинка стала згодом матір'ю семи дітей. Звісно, їй було не до науки, адже ми жили бідно.

«СПРАВЖНЄ МИСТЕЦТВО – ЦЕ ТАЛАНТ ПЛЮС ТИТАНІЧНА ПРАЦЯ. МОЖНА БУТИ ТАЛАНОВИТОЮ БАЛЕРИНОЮ І НЕ ДОСЯГТИ УСПІХУ, БО НЕ ВИСТАЧАЄ НАПОЛЕГЛИВОСТІ».

Але сьогодні, з висоти мого віку, я бачу, що моя мама була мудрою і розумною жінкою. Культурна й витримана, з багатим внутрішнім світом. До неї приходили за порадою сусіди, іноді вона виступала в ролі свахи. Зрештою, мама нас виростила. Працювали тільки тато і дідусь, а вигодувати таку братію було ой як нелегко. Я закриваю очі і бачу свою матусю. Ось вона серед ночі строчить на машинці або стоїть біля кори-

та з чорним шматком мила в руках і пере. Згадую нашу «російську піч» – мама варить величезні казани їжі на сніданок, обід і вечерю, або мис посуд. Такою я запам'ятав її.

Вона не мала можливості ходити до театру – в нашому роду артистів не було. Це покоління пішло вже від мене, дякуючи тому, що я вибився, як-то кажуть, в люди – з ремісника в артисти балету. Мене запросили на службу до Національного ансамблю. А ріс я в злиднях. Жили в передмістях Кишинева. Нагадаю, на той час Молдова була Королівською Румунією. У восьмирічному віці почав заробляти тим, що чистив взуття біля ресторанів та кафе. У мене був навіть свій ящикок. Пам'ятаю, тоді тато вперше купив мені сандалики, а до того я ходив босоніж або в постолах. Одяг

мені ніколи не купували, а перешивали, лицювали із старших, бо я був шостим із дітей. Не встиг я вивчити румунську та молдавську, як прийшла радянська влада. Це був 40-й рік. Пригадую, як ми зустрічали її – всі з червоними бантами, я сидів у тата на плечах і, як і всі, вигукував: «Ура!»

На початку війни наша сім'я евакуювалася до Казахстану – три місяці партизанськими стежками, у вагонах з вугіллям, верхи, пішки, без багажу і коштів, жebraючи. На новому місці я працював у колгоспі: на коні по 12 годин пас табун – за це нам платили макухою, горохом, пшеницею та ячменем, а ще молоком, сиром. Грошей не було. Там ми пробули до 43-го. Коли почули, що радянські війська погнали німців з Києва і пішли на Молдову, вирішили вертати додому. Через чотири місяці дісталися Києва, і тут всіх нас поклали в Жовтневу лікарню. Палату, у якій нас розмістили, так і називали – «палата Чапкісів, хворих на черевний тиф». Я видужав першим, тому, вийшовши з лікарні, довелося ночувати на вокзалі, у підвалах, на горищах.

Тринадцятирічним хлопчиком я заробляв на Єврейському базарі, який знаходився в районі Цирку. Бігав з відром води і алюмінієвою чашкою, вигукуючи: «Кому води холодної?» Ось так, продавав воду за ціною «хто скільки дасть»... Зароблю, бувало, кілька копійок і біжу до мами, радіючи й такому мізерному заробітку, адже мене, хворобливого малого, ніхто не хотів брати на роботу. А тато мріяв, щоб я потрапив до ремісничого училища – там годували, одягали, давали гуртожиток. Пригадую, як вперше ліг на залізне ліжко з матрацом. То були такі приємні відчуття, адже до того я спав на нарах.

Мої рідні після виходу з лікарні влаштувалися на роботу – розбирали руїни на Хрещатику. Отримували за це картки, їм навіть гуртожиток дали. А мене ніхто

«ПРО НАШУ КРАЇНУ ДІЗНАВАЛИСЯ САМЕ ЗАВДЯКИ АНСАМБЛЮ ВІРСЬКОГО. МИ БУЛИ ОДЯГНЕНІ В ЧЕРВОНІ ШАРОВАРИ, ЧЕРВОНІ ЧЕРЕВИКИ І ВИШИВАНІ СОРОЧКИ. НА ТОЙ ЧАС МИ ПРОПАГУВАЛИ І ПОКАЗУВАЛИ УКРАЇНУ, ТОМУ ЩО МАЛО ХТО ПРО НЕЇ ЗНАВ».

не брав на роботу, доки батько не сказав директору 17-го училища, де зараз висять мої портрети: «Ви лише погляньте, як він танцює!» І я затанцював. Директор одразу зателефонував замполіту, щоб той зайшов і подивився на артиста. І ось до кабінету, на костюлах, увійшов замполіт, – він нещодавно повернувся з фронту. Я перед ним станцював ще ліпше, і як нагороду отримав довгождане: «Беремо!» Так я став ремісником, а потім артистом обласного ансамблю «Трудові резерви».

– Якщо не помиляюся, Ви є учасником Великої Вітчизняної війни, бо працювали з міношукачами у повоєнному Києві?

– Так, для цього була мобілізована вся система трудових резервів. Коли закінчилася війна, мені було п'ятнадцять. Всіх ремісників прирівняли до учасників війни, тому що нас, хлопчаків, посилали з міношукачами у щілини, куди дорослий пройти не міг. І якщо там щось пищало, тоді руїни розбирали, і там вже працював спеціаліст. У країні бракувало чоловіків. Жінки, старі та діти – ось кому доводилося будувати та годувати.

– Григорію Миколайовичу, розкажіть про той факт з Вашої біографії, коли Сталін подарував Вам, танцівнику ансамблю «Трудові резерви», іменного годинника. Фото з Верховним головнокомандувачем облетіло у 1945 році весь Союз. Як вплинуло це на Вашу подальшу долю?

– Мені було тоді тринадцять. Так, після виступу нашого ансамблю Сталін підійшов і взяв мене зі сцени на руки, а потім посадив собі на коліна. Так нас і сфотографували. Я довго думав, чому саме на мене він звернув увагу... Може тому, що був малим, худим і виглядав років на дев'ять. Крім того, чорнявий. Можливо, подумав, що я кавказької національності, тобто свій. Тоді ж і подарував він мені годинника – першого наручного годинника Кіровського заводу. То був здоровий будильник, і на мій худий руці він «тікав» так, що коли я їхав у трамваї, його чули всі. На той час такий подарунок був розкішно, чимось неймовірним, адже лише у 45–47-х роках почали ввозити з Німеччини наручні годинники. І коштували вони шалених грошей.

Та ми обміняли той подарунок Сталіна на пеніцилін, коли батько захворів на сухоти. Проте це не допомогло – в 46-му його не стало. А з того часу, як Сталін зняв мене зі сцени, я став надзвичайно популярним. Ось так одна мить змінила все моє життя, адже після того всі газети і журнали рясніли цитатами на кшталт «Дякуємо великому Сталіну за наше щасливе дитинство». І фото друкували, де я у нього на руках. Я продовжував працювати у токарній групі, але згодом мене призначили старшим в цеху по вивезенню сміття та стружок, бо через малий зріст я не діставав до станка. Та невдовзі, завдяки моїй такій популярності, запросили в професійні артисти – постанововою Мінкультури я був переведений з «Трудових резервів» до Національного ансамблю.

– Вам доводилося виступати під час «залізної завіси». Чим запам'ятався той період?

– В той час за кордон з військових колективів виїжджали лише Червонопрапорний ансамбль імені Алек-

З ДОСЬЄ «КОРДОНУ»

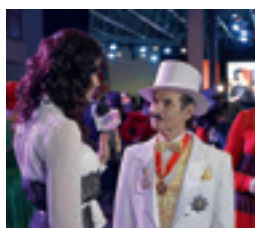
Вік
83
роки

КЕРІВНИК ШКОЛИ
ТАНЦЮ ЧАПКІСА, БЕРЕ
УЧАСТЬ У ЧИСЛЕННИХ
БЛАГОДІЙНИХ ПРОЕКТАХ.
ГОЛОВНИЙ БАЛЕТМЕЙСТЕР
АНСАМБЛЮ БАЛЬНОГО
ТАНЦЮ «НАТХНЕННЯ»
(НАЙМОЛОДШИЙ
УЧАСНИЦІ – 50 РОКІВ).
ЧЛЕН ЖУРІ ШОУ «ТАНЦІ ІЗ
ЗІРКАМИ», ГОЛОВА ЖУРІ
ФЕСТИВАЛЮ «МІСТЕРІЯ
ТАНЦЮ».

Головний
танцівмейстер
Віденського балу

сандрова та Ансамбль пісні і танцю Радянської армії. Іноді Закарпатський та Прикарпатський військові округи бували в сусідніх Чехії та Словаччині – для обміну досвідом. Право гастролювати мали Великий театр, Держконцерт, Держцирк, Ансамбль імені Мойсеєва, Ансамбль Вірського та «Березка», окремі артисти і виконавці – для інших кордон був закритий. Я проїздив з Ансамблем Вірського сім років. Можу сказати, що про нашу країну дізнавалися саме завдяки цьому ансамблю. Ми були зодягнені в червоні шаровари, червоні черевики і вишивані сорочки. Таким чином ми пропагували і показували Україну.

– Чи існували спеціальні вимоги до артистів, які виїжджали на гастролі за кордон?

– Дуже суворою була дисципліна. Перед кожною поїздкою нас детально інструктували співробітники НКДБ і супроводжували також. І про це всі знали, адже перед самим від'їздом до списку гастролерів додавали нових артистів, робочих сцен, чоботарів, гримерів, прасувальників. За кордоном з нас, як-то кажуть, очей не спускали. Тому перебіжчиків не було. За двадцять сім років я об'їздив сімдесят одну країну і з нашого колективу, на відміну від інших, ніхто не залишився за кордоном. Проте найстрашнішим було повернення з довготривалих поїздок. Не дай Боже розповісти, що ми бачили, наприклад, в Америці 150 сортів ковбас, бо у нас була лише докторська, та й ту діставали на свята «по блату». Розповідати про те, що існує таке різноманіття і така кількість товарів, про умови, в яких живуть люди, означало порушувати державну таємницю. Це називалося антирадянською пропагандою. Для прикладу. У мене був товариш – соліст Оперного театру, який, шойно повернувшись з Америки, поставив у гримерці любительський кіноапарат, повісив на стіну простирadlo і почав показувати все, що бачив там. З ним обійшлися дуже жорстоко – звільнили з роботи, конфіскували все майно і запроторили на сім років до в'язниці. А от приїжджаючи за кордон, ми повинні були розповідати, що живемо в раю: радянські люди найсильніші, найрозумніші, нагодовані, забезпечені й щасливі. Ми просто не усвідомлювали рівень своєї бідності, свого убогства. Ось які були часи. Зараз можна вільно подорожувати, а тоді наші люди сиділи за «залізною завісою» і нічого не знали про життя за межами країни.

– Кажуть, не солодко було вам за кордоном: травили, кидали ампули із слезозогінним газом...

– Така прикрість трапилася у 1951 році в Берліні. А в шестидесятих, пригадую, нас намагалися знищити на півночі Канади – всі мали загинути в авіакатастрофі. Але Бог розпорядився по-своєму: почалася заметіль і замість літака довелося їхати автобусами. А ось реквізит, у якому була закладена вибухівка, відправили контейнерами – в дорозі він і підірвався. Ми залишилися без музичних інструментів, без костюмів, а наступного дня треба було виступати перед 12-ма тисячами глядачів. Нам робили страшні пакості, щоб довести: Україні немає, вона поневолена москалями, це, мовляв, танцюють комуністи, не треба відвідувати їхні концерти. З такими лозунгами стояли люди на вулиці. Але що цікаво – після третього дзвінка всі кидали гасла і бігли на наш концерт!..

Чим нас тільки не діставали! Ми і тонули, і ледь не розбилися на літаку, коли відмовило шасі, танцювали на висоті три тисячі метрів над рівнем моря в Боготі (Колумбія), а за кулісами стояли балони і маски, адже після кожного танцю треба було віддихатися. Ми щодень пили іншу воду, від чого іноді знімали шапки разом з волоссям. У двадцять п'ять я облісів, а до того мав пишну чуприну. У багатьох була алергія... З нами завжди їздив лікар. Часто скаржилися і на проблеми зі шлунком. Труднощів було чимало.

– У двадцять років Ви вперше виїхали на зарубіжні гастролі і з того часу відвідали багато країн. Чи траплялися цікаві випадки на кордоні?

– Всього було. Для початку розповім, як ми отримували добові. Тоді нашу зарплату, щоб ви знали, забирала держава, а за добові, виділені на відрядження, ми повинні були жити. І зрозумійте, ми виїжджали з країни, де все було в дефіциті. Знайомі, родичі завжди просили щось привезти – хто майку, хто якусь модну кофтинку, панчохи чи обручки на весілля... На той час навіть кольоровий пластиковий кульок був неабияким подарунком. Отож і возили ми з собою суху ковбасу, згущене молоко, шпроти в олії – все для того, щоб добові витратити на подарунки. Уявіть, Південна Америка, прилітає колектив зі ста двадцяти учасників. Митники відкривають наші валізи, а там... шпроти в маслі, сніданок туриста, згущене молоко... І це при 40-градусній спе-

«ПРИЇЗДЖАЮЧИ ЗА КОРДОН, МИ ПОВИННІ БУЛИ РОЗПОВІДАТИ, ЩО ЖИВЕМО В РАЮ – МИ НАЙСИЛЬНІШІ, НАЙРОЗУМНІШІ, НАГОДОВАНІ, ЗАБЕЗПЕЧЕНІ Й ШАСЛИВІ. МИ ПРОСТО НЕ УСВІДОМЛЮВАЛИ РІВНЯ СВОЄЇ БІДНОСТІ».

ці! Консерви фактично брали на аналізи, вважаючи за вибухівку, адже там люди не могли повірити, що можна їсти зіпсовані продукти. На вечерю в готель ми купували банку бульйону зі шматочками курки вартістю трохи більше долара, бо пообідати в ресторани коштувало шалених грошей. Після концерту готували хто чай, хто каву, хто розігрівав банку з куркою у ванній. Уявіть собі

БУВ ТРИЧІ ОДРУЖЕНИЙ

Дружина (з 1988 року) – **Алла Борисівна Чапкіс** (1952 р.н.), начальник відділу навчально-методичної роботи в Національному авіаційному університеті.

Донька від першого шлюбу, **Лілія** (1958 р.н.), керує в Італії балетною школою «Чапкіс-Денс».

Старша онука, Ганна (1980 р.н.) – італійська кіноакторка. 1998 року перемогла в конкурсі краси «Міс Тоскана», здобула 4-те місце в конкурсі «Міс Італія». Молодша, Вікторія (*1993), навчається у Київській хореографічній академії.

У 1999–2001 рр. Чапкіс жив у дочки в Італії.

Син від другого шлюбу Григорій (1979 р.н.) – власник Школи хіп-хопу «Чапкіс-Денс» (Сан-Франциско).

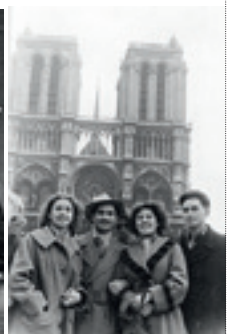

таку ситуацію, коли всі вмикали саморобні самовари, кип'ятильники, спіралі... Тоді в готелі просто зникало світло. Не витримувала техніка наших вечерів!

А ось один цікавий випадок, що трапився з нами в Іспанії. Прибігає якось захеканий колега і повідомляє, що знайшов оптовий магазин, де іспанське мереживо довшою сто метрів коштує всього півтора долара за метр. Але цікава деталь – різати його не можна, бо на роздріб стільки вартуватиме лише невеличка його смужка. Що тут почалося... Всі забили свої валізи тим мереживом так, що закрити їх могли не менш як троє чоловіків.

А в аеропорту «Боріспіль» перевірку проводили вибірково, бо ж нас було більше ста чоловік і у кожного по три – чотири валізи. І ось у когось з нас попросили відкрити валізу. І сміх, і гріх... Лише повернули ключ, як з неї просто вивалилися рулони мережива. Тоді, пам'ятаю, всі газети писали, що ансамбль Вірського привіз стільки мережива, що ним можна тричі обгорнути всю Земну кулю. У кожного вісім рулончиків, а в кожному рулончику 120 ярдів – ось вам уже метрів сто. А дозволялося лише 8–10 метрів, решта – контрабанда. Затримали більшу половину пакунків. Звісно, легше було подружжій парам, вони ділили мереживо між собою, а холостяки, як правило, закладали всі гроші в товар, мріючи, щоб не перевірили, не відібрали все на митниці. Так ми збирали гроші, щоб придбати машину – про це мріяли майже всі. А ось ще смішна історія. В одного з наших колег дружина працювала в Київському оперному театрі примою-балериною. Пригадую, як ми сміялися, коли митник запитав, навіщо йому стільки мережива. Знаєте, що він відповів? Що у нього дружина народна артистка і повинна часто міняти вбрання. У нього знайшли 1200 метрів мережива! Митники все вилучили і сказали, що через два тижні повідомлять, по якій ціні можна буде його викупити, так як це контрабанда. Але то вже була така ціна, що ніхто не наважився його викупувати. І таких життєвих казусів було чимало. У декого знаходили балонові плащі, штани, головний убір, капюшон – комплект за долар, долар двадцять п'ять, який у нас коштував тисячу рублів. Адаже новинка! У мене вдома до цього часу зберігається декілька балонових плащів. Можливо, колись зроблю виставку. По 30–50 комплектів привозили, а дозволялося лише п'ять разового розміру. Якщо ж одного розміру, то враховувалася товарна кількість. Весело було! І ще одна деталь. Під наш приїзд підлаштовувалися київські спекулянти. Ансамбль та Держцирк ще не приїхали, а в Києві вже продавали товари, зроблені в підпільних майстернях Одеси з бирками «зроблено в...».

Ось вам ще історія, як на мій погляд, не надто смішна. Коли французький актор Ів Монтан приїхав

до нас вперше, він не вигадав нічого кращого, як накупити теплих жіночих штанів – таких величезних із заворотами, а ще панчіх «Роза Люксембург» і бюстгалтерів 8-го розміру, які продавалися на ринку. Навіщо, запитаете ви? А щоб повеселити своїх співвітчизників. Повернувшись додому, він зробив виставку під заголовком: «У такій білизні і така дітонароджуваність!» Ось так над нами збиткувалися за кордоном...

– Сталін, Брежнев, Мао Цзедун, Фідель Кастро, Хо Ши Мін, Сальвадор Далі, Елвіс Преслі... Чим для Вас були зустрічі з цими непересічними особистостями?

**«АНСАМБЛЬ ПІСНІ І ТАНЦЮ
ДЕРЖПРИКОРДОНСЛУЖБИ
УКРАЇНИ СЬОГОДНІ Є НАЙ-
КРАЩИМ З УСІХ ВІЙСЬКОВИХ
КОЛЕКТИВІВ, ЯКІ Я ЗНАЮ.
ТАКИХ У НАШ ЧАС НЕ БУЛО,
БО В ОСНОВНОМУ ВИСТУПАЛИ
ПРИЗОВНИКИ, А СЕРЕД НИХ ТА-
ЛАНОВИТИХ БУЛО МАЛО».**

– Нас приймали всюди колективно, іноді у вузькому колі. А оскільки я був секретарем партійної організації, то на всі зустрічі ходив разом з Павлом Вірським. Такий собі «хлопчик для биття». Якщо все проходило добре – молодець Вірський, якщо ні – що траплялося доволі часто, – то це погана партійна робота. Якось в Іспанії до нас за куліси зайшов Отто Скорцені. Він був у цивільному. А Вірський, не знаючи, хто він, – потиснув йому руку. А вже наступного дня на обкладинках усіх журналів фото – Вірський і Отто Скорцені у фашистській формі молодим. Руки змонтували – і от Вірський обнімає, цілує і вітає фашиста. Все закінчилося тим, що мене хотіли виключити з партії і зробити невідним. І Вірському, звичайно, дісталося на горіхи. Та Павло Павлович авторитетно заявив, що без Чапкіса на гастролі не поїде, тому я отримав лише догану за погану виховну роботу.

Був і ще один цікавий випадок. Якось до нас завітав Сальвадор Далі в оточенні групи хіпі, одягнений у піджак з амулетом замість хустки. Він привітав Вірського

АВТОР КНИГ
**«Любов
і танець –
секрети
довголіття»
ТА «Мои
женщины:
невыдуманные
истории»**

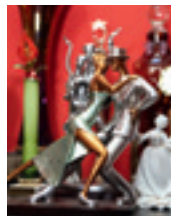

ФІЛЬМОГРАФІЯ

1992
«ДОРОГА В НИКУДА» –
ПОЛЦЕЙСЬКИЙ НАЧАЛЬНИК

2008
«ОСЕННИЙ ВАЛЬС» –
БАЛЕТМЕЙСТЕР

2008
«ЛОМБАРД» –
КРИМІНАЛЬНИЙ АВТОРИТЕТ

і висловив захоплення концертом. Раптом він, побачивши, як я виконую «повзунки» (це такий танцювальний елемент), підійшов і запитав через перекладача: «У Вас в ногах машинки?» Помацав мої коліна і повернувся – а там фотографи, сотні камер – і перед усіма сказав, що в моїх ногах вмонтовані механізми. А наступного дня всі газети писали про те, що в одного із козаків українського ансамблю в ногах вмонтовані якісь пристрої. Як вам це?

– Григорію Миколайовичу, танець і досі відіграє у Вашому житті головну роль. Адже так? Нещодавно Ви вперше в Україні стали танцмейстером Кадетського балу. Наскільки важливою була для Вас ця подія?

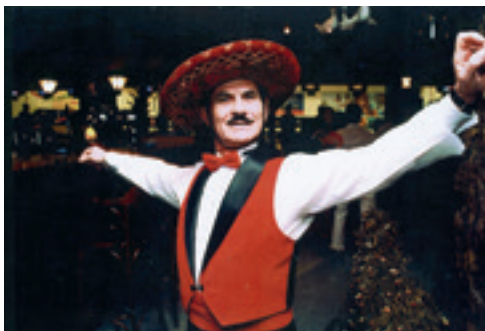
– Почалося все з того, що на прийомі у заміністра оборони я запропонував ввести в усіх кадетських училищах хореографію – бальний танець. Мене запитали, що потрібно для того, щоб переконати у цьому вищих чинів. І я домовився про проведення першого Кадетського балу, після якого мені пообіцяли, що у військових та кадетських училищах буде введено двічі на тиждень урок бального танцю тривалістю 45 хвилин і один раз на тиждень урок бального етикету. Ось так це було.

– Цього року на балу «Карнавалія» Ви працювали з Академічним ансамблем пісні і танцю Держприкордонслужби України. Як Ви оцінюєте роботу нашого колективу?

– Мені було дуже цікаво працювати з вашим ансамблем, адже я сам проходив строкову в 50-х роках в Ансамблі пісні і танцю Київського військового округу. Пам'ятаю дисципліну, що панувала в колективі, та виступи у військових частинах. Якщо командир культурна, інтелектуальна людина у повному розумінні цього слова, то у нього був і духовий оркестр, і хор. Солдати, дружини офіцерів, службовці, навіть самі офіцери залучалися до художньої самодіяльності нарівні з рядовими. Такі частини жили повноцінним життям, там не було зверхності, дідівщини. Якщо ж командир – сухар, здатний тільки на муштру зранку до ночі, – служба в такій частині прирівнювалася до каторги.

Я добре знаю, що таке універсальна хореографія, і радію, коли бачу, що ваші танцюристи можуть все – від класики до перетанців на військову тематику. Дійсно, Ансамбль пісні і танцю Держприкордонслужби України сьогодні є найкращим з усіх військових колективів, які я знаю. Це справді професіонали. Таких у наш час не було, бо в основному виступали призовники. А серед них знайти талановитих вдавалося не часто. К

Спеціально для журналу «Кордон» спілкувалася МАР'ЯНА МАРКОВИЧ

КОРДОН

